

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

НИЗОМИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ
ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

Қ.МАМИРОВ

ХОР АРАНЖИРОВКАСИ **ТЕХНОЛОГИЯСИ**

(Олий ўқув юртлари Муסיкий таълим йўналиши талабалари учун)

ўқув қўлланма

ТОШКЕНТ - 2013

Хор аранжировкаси фани бўлажак мусика ўқитувчиларини касбга тайёрловчи асосий фанлардан бири бўлиб, у бўлажак мутахассиснинг хор репертурасини танлашдаши қийинчиликларини бартараф этишга ёрдам беради.

Мазкур фан талабаларни (хар қандай хор асарини турли соҳадаги) хор жамоаларига мослаштириб аранжировка қила олишга ўргатади. Хор аранжировкасининг мақсади ҳаётда учрайдиган қийинчиликларни бартараф этишда мустақиллик ва ижодкорлик кўрсата олиш малакаларини шакллантиришдан иборатдир. Фанни эгаллаш уларни қуйидаги вазифаларни қийналмасдан бажара олишга ўргатади:

1. Болалар хорини – аёллар хорига, эркаклар хорига, аралаш хорга аранжировка қилиш.

2. Аёллар хорини – болалар хорига, эркаклар хорига, аралаш хорга аранжировка қилиш.

3. Эркаклар хорини, болалар хорига, аёллар хорига, аралаш хорга аранжировка қилиш.

4. Аралаш хорни болалар хорига, аёллар хорга, эркаклар хорига аранжировка қилиш.

5. Партитураларни соддалаштириш, бир овозли асарни жўрлик асосида кўп овозликка мослаштириш ва хоказо.

Мазкур қўлланма янги педагогик технология асосида яратилган бўлиб, у ўқитувчи ва талабаларни талабларига мос келади деган умиддамиз

Муаллиф: Низомий номидаги ТДПУ профессори Қўлдош Мамиров.

Хор аранжировкаси технологияси

Масъул муҳаррир: Ўзбекистон Санъат арбоби Ж.Шукуров.

Иақризчилар: Ўзбекистон Давлат Консерваторияси доценти
Ф.Н.Қулдошев.
Низомий номидаги ТДПУ профессори, п.ф.д.
Ф.Н.Халилов.

© Низомий номидаги ТДПУ

ТОШКЕНТ – 2013 й

**НИЗОМИЙ НОМИДАГИ ТДПУ «САНЪАТ» ФАКУЛЬТЕТИ
П.Ф.Н. ПРОФЕССОР Қ.МАМИРОВ**

Хор аранжировкаси технологияси

1 - Мавзу: Ж.Шукуров хор учун мослаштирган «Тошкентим» асарини – кизлар хоридан – Ўғил болалар хориға – 2 овозли тарзда аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тагача
Ўқув машғулотининг шакли	гурухли
Машғулот режаси	1. Қизлар хори ҳақида маълумот бериш. 2. «Тошкентим» асарини ўғил болалар хориға мослаш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни киз болалар ва ўғил болалар хорининг партиялари билан таништириш. Уларнинг ёзилиш тартиби ва овоз диапозони ҳақида маълумот бериш асарни ўғил болалар хори учун қайта ишлаш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. Сопрано ва альт партияларини бирлаштирувчи кизлар хори ҳақида тушунча бериш.	Талабалар, кизлар хори сопрано ва альт партияларидан ташкил топиши ҳақида тушунча ҳосил қиладилар.
2. Ўғил болалар хориға хос овоз диапозонлари билан таништириш. Уларнинг фарқини аниқлаш.	Ўғил болалар хори – мутациядан ўтган ўғил болалар хорида «Соль» ва «Фи» калитларидан фойдаланилади.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Аклий ҳужум», «Муаммоли вазият ҳосил қилиш», «Инсерт» ва БББ каби янги методлардан фойдаланиш орқали олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	Гурухчалар билан ишлаш.
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган ўқув хонаси. Беш чизиқли доска, бўр, доска ва ҳ.к.
Мониторинг ва баҳолаш	Талабанинг фаоллигини кузатиш. Янги яратилган партитуранинг сифатини баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вақти	Фаолият мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-босқич Кириш 10 дақиқа	1.1. Дарснинг мавзуси эълон қилинади. Ўқув машғулотининг мақсади ва ундан кутиладиган натижага эришиш йўллари белгилаб берилади (1-илова).	Тинглайди, Мавзу бўйича қилинадиган ишларни режалаштириб олади.
	1.2. Машғулотни ўтказиш тартиби ва баҳолаш мезонлари ҳақида тушунча беради (2-илова)	Машғулотдан кутиладиган натижанинг юқори баҳога сазовор бўлиш йўлларини билиб олади.
2-босқич Асосий иш жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга савол беради: Қизлар хоридан ўғил болалар хорининг фарқини белгилаб берувчи асосий унсурлар нималардан иборат? (4-илова).	Топширикни аъло даражада бажаришнинг йўллари устида ишлайди. Парти тутда овозларни тўғри тақсимлаш ва янги партитурани яратишга мустақил тарзда ижодий ёндашиша киришади.
	2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги савол билан мурожаат қилади: Ўғил болалар хори қандай партиялардан ташкил топди, қайси қалитларда ёзилади.	Саволларга жавоб беради. Ўқитувчининг берган саволлари асосида бажараётган ишининг қай даражада тўғри эканлигини қайта ўйлаб қўради ва ишга киришади.

	Уларга хос хусусиятлар ҳақида сўзлаб беринг. (6-илова).	
	2.3. Асарни кизлар хоридан мутациядан ўтган ўгил болалар хорига айлантириш йўллари кўрсатиб берилади. Асарни кизлар хоридан ўгил болалар хорига аранжировка қилиш бўйича талабаларга топшириқ беради. (7-илова). Топшириқни бажариш бўйича талабаларга қўшимча йўл-йўриқлар кўрсатиб борилади.	Дарсга бахс – мунозара элементлари киритилиб, талабаларнинг фикрлари янги партитуранинг оригиналлигига алоҳида эътибор берилди. Талабалар янги партитурани фортепианода чалиб кўрадилар. Бунда вазифалар талабаларнинг ўзлари мустақил тарзда бажарилишларига эътибор берадилар.
	2.4. Партитуранинг янги варианты яратилади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан баҳоланади..	Савол-жавоблар орқали бажарилган ишнинг камчиликлари тузатиб борилади
3-босқич Якуний босқич (10 дақиқа)	3.1. Аранжировка қилинган асар юзасидан қилинган ишлар бўйича хулоса қилинади. 3.2. Талабаларнинг баҳолаш мезонлари эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилишга имкон берувчи саволлар берилди. (8-илова). 3.4. Навбатдаги дарсда ўтиладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўришлари сўралади. (9-11илова).	Тинглайдилар Ёзиб оладилар. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулидаги жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулоти мавзуси: Қиз болалар учун ёзилган партитурани
Ўғил болалар хorigа мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Қиз болалар хори ва Ўғил болалар хorigа хос партияларни билиб олиш.

2. Қиз болалар хорини Ўғил болалар хorigа аранжировка қилиш йўлларини билиб олиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни мутациядан ўтган Ўғил болалар хorigа аранжировка қилишнинг йўл-йўриқларини билиб олишга ўргатиш.

2. Ўғил болалар хorigа мос партитурани ижод қилишга ўргатиш.

Натижа: Ўғил болалар хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

Гуруҳлар ва даражалар	Мавзу бўйича қўйилган талабнинг аниқ ва тўлиқ бажарилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг янги, оригинал йўл билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 - 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 - 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ қоникарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

Қизлар хори

Ўғил болалар хори

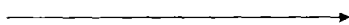
1. Сопрано партияси – тенорга ўтказилади.
2. Альт партияси – Бас партиясига ўтказилади.
3. Тенор партияси Сопранога нисбатан I октава паст эшителиди.
4. Бас партияси альтларга нисбатан I октава паст эшителиди.
5. Тенор партияси сопрано сингари скрипка калитида ёзилган бўлсада унинг жаранглаши I октава пастда бўлади ва тенорлар тринепозиция қилинувчи партия ҳисобланади.
6. Бас партияси «Фа» калитида – яъни «Бас» калитида ёзилади.
7. Сопрано партияси кичик октава «Си»дан II октава «Соль»гача бўлган ораликни ўз ичига олади.
8. Альт партияси кичик октава «ля» - дан II октава «Ре»гача бўлган ораликни ўз ичига олади.
9. Тенор партияси диалпозони «Си» катта октавадан I октава «Соль» нотасигача бўлади.
10. Бас партияси «Соль» катта октавадан I октава «Ре»гача бўлган диалпозонда қуйлайди.

Қизлар хоридан ўғил болалар хориға ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

Қизлар хори

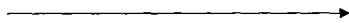
Ўғил болалар хори

Сопрано

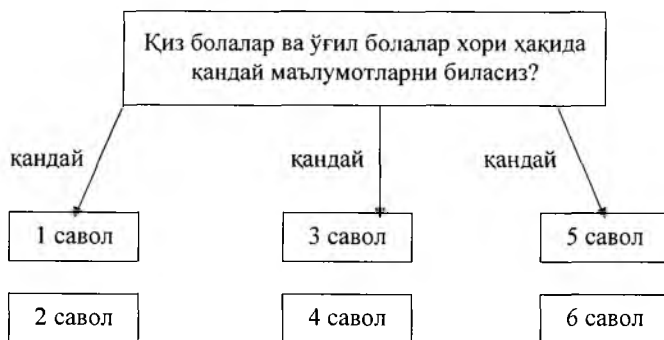

Тенор

Альт

Бас

Талабаларга бериладиган саволлар

- 1 савол. Қиз болаларнинг сопрано партияси қайси калитда ёзилади ва унинг овоз диапазони қандай?
- 2 савол. Қиз болаларнинг альт партияси қайси калитда ёзилади ва унинг овоз диапазони қандай?
- 3 савол. Ўғил болаларнинг тенор партияси қайси калитда ёзилади ва унинг овоз диапазони қандай?
- 4 савол. Ўғил болаларнинг Бас партияси қайси калитда ёзилади ва унинг овоз диапазони қандай?
- 5 савол. Ўғил болалар хориға аранжировка қилинганда сопрано партияси қайси партияга ўтказилади?
- 6 савол. Ўғил болалар хориға аранжировка қилинганда Альт партияси қайси партияга ўтказилади?

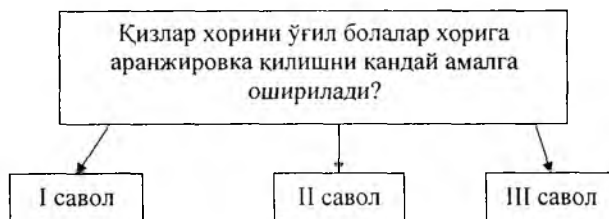
Дарс режасининг II пункти бўйича қуйидагилар

баён қилинади:

Қизлар хоридан ўғил болалар хорига аранжировка қилишда қуйидагиларга амал қилинади:

1. Тенор партияси – сопрано партиясида берилган ноталар асосида ёзилади.
2. Бас партияси - альт партиясида берилган ноталар асосида ёзилади.
3. Тенор партияси скрипка калитида ёзилади, аммо уни фортепианода чалганда 1 октава пастга тушириб ёзилади.
4. Бас партияси – бас калитида ёзилади ва унда товушларнинг ҳаракатланиши каттарок интервалларда берилгани мақсадга мувофиқ.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

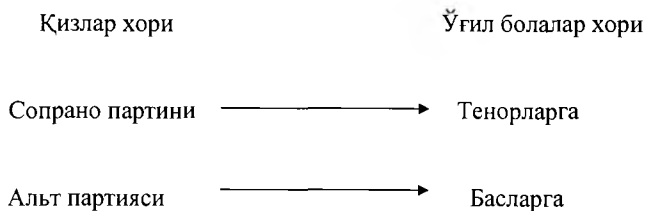

I-савол. Қизлар хоридagi сопрано партияси ўғил болалар хорининг қайси партиясига ўтказилади?

II-савол. Қизлар хоридagi альт партияси ўғил болалар хорининг қайси партиясига ўтказилади?

III-савол. Янги партитурадаги тонор ва бас партиялари қайси калитларда ёзилади?

**Қиз болалар хорининг партиялари ўғил болаларнинг хорига
қўйидагича йўналтирилади:**

**Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган
саволлар**

1. Қизлар хори қайси партиялардан ташкил топади?
2. Ўғил болалар хоричи?
3. Сопрано партияси қайси овозни ёзишга асос бўлади?
4. Альт партиясичи?
5. Янги партитурада темплар қайси калитда ёзилади ва бунда нима ўзгаради?
6. Янги партитурада Бас партияси қайси калитда ёзилади ва ундаги ўзгаришлар нимадан иборат?

Ўқувчи асарнинг маълум қисмини синфда аранжировка қиладилар ва қилган қисмини уйда ишлаб қилиш бўйича топширик оладилар. Бунда талабаларнинг қуйдагиларга алоҳида эътибор қилиши зарурлиги уқтирилади:

1. Қиз ва ўғил болалар овозига хос диапазонлари ва бошқа хусусиятларини ўрганиб чиқиш.
2. Қиз болалар хоридан ўғил болалар хорига ўтказишда баланд овозлар баланд овозларга ҳамда паст овозлар паст овозга ўтказилишни назарда тутиш тавсия этилади.
3. Тенор партияси трасепозиция қилиш йўли билан чалиниши ва басларнинг Бас калитида ёзилишига алоҳида эътибор бериш лозим.
4. Асарнинг уч овозлик жойларини икки овозли қилишда ижодкорлик билан ёндашиш.

2 - Мавзу: А.Мансуров шеъри ва мусикаси асосида Ж.Шукуров хор учун мослаштирган «Ёшлар рамзий қўшиғи» асарини – ўсмир ёшдаги ўғил болалар хориға аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тагача
Ўқув машғулотининг шакли	гуруҳли
Машғулот режаси	1. Ўғил болалар хори ҳақида маълумот бериш. 2. «Ёшлар рамзий қўшиғи» асарини аралаш хордан икки овозли ўғил болалар хориға мослаштириш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни ўғил болалар хори партиялари билан таништириш. Уларнинг овоз диапозоларини ва қайси калитларда ёзилиши ҳамда чалинишини билиб олиш. Уни аралаш хор билан таққослаган ҳолда икки овозлик болалар хори учун қайта ишлаш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. Аралаш хор ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш.	Талабалар аралаш хорнинг икки қаторлик партитураси ҳақидаги тушунчага эга бўладилар.
2. Ўғил болалар партиялари ҳақида тушунча бериш.	Ўғил болалар хори овоз диапозонининг чегараланганлиги билан фарк қилиши ва овоз хусусиятларининг фарқи билан ажралиши ҳақида тушунчага эга бўладилар.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Ақлий ҳужум», «Тармоклаш», «Инсерт» усули, БББ каби методлардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	Гуруҳ билан ишлаш.
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, чизикли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топшириқнинг бажарилишини кузатиш. Янги партитурани сифатига қараб баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-босқич Кириш 10 дақиқа	1.1. Дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади, фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова). 1.2. Машғулотни ўтказиш вақти ва баҳолаш мезонлари эълон қилинади (2-илова).	Мавзунини ёзиб олади, қиладиган ишларини режалаштиради. Ёзиб олади.
2-босқич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга савол беради: <u>Болалар хориға хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз?</u> (4-илова).	Саволга жавоб беради ва аранжировка қилишни бошлайди.
	2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: Ўғил болалар хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг. (6-илова).	Саволларга жавоб беради ва аранжировка қилишни давом эттиради.

	2.3. Асарни аралаш хордан болалар хорига ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни аранжировка қилиш бўйича талабаларга топширик берилади. (7-илова). Талабаларнинг бажарган ишлари бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Асарнинг аранжировка қилинган янги варианты нота ёзувида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгиланади.	Бахс – мунозара методи қўлланилиб ишнинг қай даражада тўғри эканлигига фикр қаратилади. Янги яратилган партитурани фортепианода чалиб кўрилади.
3-босқич Якуний босқич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Талабаларнинг баҳолаш мезонлари эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машғулотда ўтиладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўриш сўралади. (9-11илова).	Тинглайдилар, мавзунини хулоса қилишда иштирок этади. Ёзиб олади. Саволларга жавоблар ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулоти мавзуси: Аралаш хор учун ёзилган партитурани
ўғил болалар хориға мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Аралаш хорға хос партияларни билиб олиш.
2. Уларни икки овозли тарзда ўғил болалар хориға аранжировка қилиш йўлларини билиб олиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни ўғил болалар хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.
2. Аралаш хордан аёллар хориға мос аранжировка қилишнинг йўл-йўриқларини билиб олиш.

Натижа: Ўғил болалар хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

Баҳолаш мезони ва қўрсаткичлари

Гуруҳлар ва даражалар	Мавзу бўйича қўйилган талабнинг аниқ ва тўлиқ бажарилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг янги, оригинал йўл билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 - 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 - 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ кониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

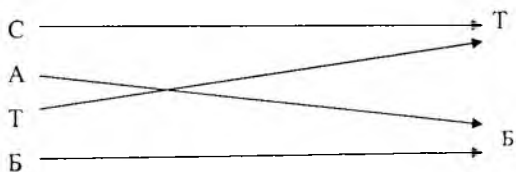

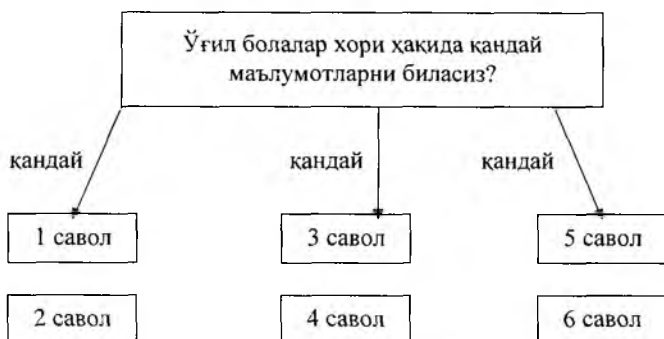
1. Сопрано партияси – тенорларга ўтказилади.
2. Альт партияси – басларга ўтказилади.
3. Тенор партияси янги вариантда 1 октава паст эшитилади.
4. Бас партияси янги вариантда ўз ўрнида қолади.
5. Болалар тенорлар овоз диапозони «Си» катта актавадан Фа 1 овозгача бўлади.
6. Бас партияси овоз диапозони Соль катта октава Ре 1 октавагача.
7. Тенорлар скрипка калитида берилади.
8. Баслар – фа калитида ёзилади.

Аралаш хорни ўғил болалар хорига ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

Аралаш хор

Ўғил болалар учун

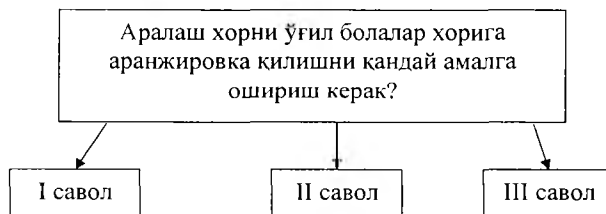
Талабаларга бериладиган саволлар

- 1 савол. Сопрано ва тенор партиялари қайси партияга ўтказилади?
- 2 савол. Альт ва Бас партиялари – қайси партияга ўтказилади?
- 3 савол. Тенор партияси янги вариантда неча октава паст энтилади?
- 4 савол. Тенорлар қачон скрипка калитида ва Баслар бас калитида ёзилади?
- 5 савол. Тенорнинг овоз диапозони катта Си да нечанчи октава Фа гача?
- 6 савол. Басларнинг овоз диапозони катта октава Сольдан нечанчи октава Ре гача?

Дарс режасининг II пункти бўйича қуйидагилар**баён қилинади:**

Аралаш хордан ўғил болалар хорига аранжировка қилишда қуйидагиларга амал қилдинади:

1. Тенор партияси– сопрано ва тенорларни ўзига мужассамлаштирилади.
2. Бас партияси - альт ва бас партиялари асосида яратилади.
3. Альт партиясидан ўтказилган ноталар бас калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

I-савол. Аралаш хордаги сопрано партияси қайси овозга ўтказилади?

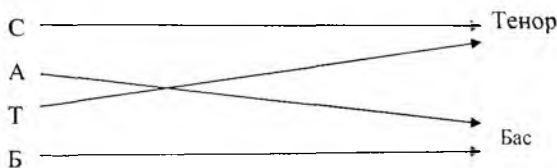
II-савол. Альт партиясичи?

III-савол. Янги партитурадаги тенор ва бас партиялари қайси калитда ёзилади?

Аралаш хор партиялари ўғил болалар хорига қуйидагича йўналтирилади

Аралаш хор

Ўғил болалар учун

**Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган
саволлар**

1. Аралаш хор қайси партиялардан ташкил топади?
2. Ўғил болалар хоричи?
3. Сопрано партияси қайси овоз билан бирлашади?
4. Альт партиясичи?
5. Янги партатурада темплар қайси калитда ёзилади?
6. Бас партиясичи?

Талабалар асарнинг қолган қисмини ишлаб келиши бўйича топширик оладилар ва бунда қуйидагиларга алоҳида эътибор бериш тавсия этилади:

1. Аралаш хорга хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Ўғил болалар хорига ўтказишда баланд товушлар ўзаро биришишини ҳисобга олиш.
3. Ўғил болалар хорига ўтказишда паст товушлар ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

3 - Мавзу: Ҳ.Раҳимовнинг «Бухоро асарини уч овозли эркаклар хориға аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулоти вақти 4 соат	талабалар сони 30 тағача
Ўқув машғулоти шакли	гуруҳли
Машғулоти режаси	1. Эркаклар хори ҳақида маълумот бериш. 2. «Бухоро» асарини эркаклар хориға мослаштириш.
Ўқув машғулоти мақсади: Талабаларни эркаклар хори партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси қалитда ёзилиш ва овоз диапазонларини билиб олиш. Асарни аёллар хориға такқослаган ҳолда уни эркаклар хориға аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. Аёллар хори ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш.	Талабалар Бухоро асарининг эркаклар хори партитураси ҳақидаги тушунчага эга бўладилар.
2. Эркаклар хори партиялари ҳақида тушунча бериш.	Эркаклар хори овоз диапазонининг имконияти ва хусусиятлари билан ажралиши.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Ақлий ҳужум», «Ўқитиш», «Инсерт» тармоқлаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўқирғич.
Ўқитиш шакли	Гуруҳли тарзда.
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона. Беш қизикли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топшириқнинг бажарилишини кузатиш янги партитурани сифатига қараб баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-босқич Кириш 10 дакика	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова). 1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонлари эълон қилинади (2-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади. Ёзиб олади.
2-босқич Асосий жараёни (60 дакика).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: <u>Эркаклар хориға хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз?</u> (4-илова). 2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: <u>Эркаклар хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг.</u> (6-илова).	Ёзади, саволга жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди. Саволларга жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни аёллар хоридан эркаклар хорига ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни аёллар хоридан эркаклар хорига айлантириш бўйича талабаларга топширик берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади.	Бажарилаётган ишнинг кай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш кiritиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади.
	2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Янги яратилган партитура фартепианода чалиб кўрилади, тузатиш киритилади.
3-боскич Якуний боскич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машғулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11 илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулотини мавзуси: Ш.Рамазоновнинг
ёзилган партитурани «Теримчи қизлар таронаси»ни эркаклар
хориға мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Эркаклар хориға хос партитурани билиб олиш.
2. Аёллар хорини эркаклар хориға аранжировка қилиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни эркаклар хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.
2. Аёллар хоридан эркаклар хориға аранжировка қилиш йўлларини билиб олиш.

Натижа: Эркаклар хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 - 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 - 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ қониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

Қизлар хори

Ўғил болалар хори

1. Сопрано партияси – тенорга ўтказилади.
2. Альт партияси – Басларга ўтказилади.
3. Сопранога партияси энди 1 октава ва паст эшитилади.
4. Альт партияси янги вариантда 1 октава паст эшитилади.
5. Тенорлар овоз диапозони «Си» катта октавадан «Си» биринчи октавагача.
6. Басларнинг овоз диапозони «Соль» катта октавадан «Соль» биринчи октавагача.
7. Тенорлар «Соль» калитида берилади.
8. Баслар «Фа» калитида ёзилади.

Аёллар хорини эркаклар хорига ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

Аёллар хори

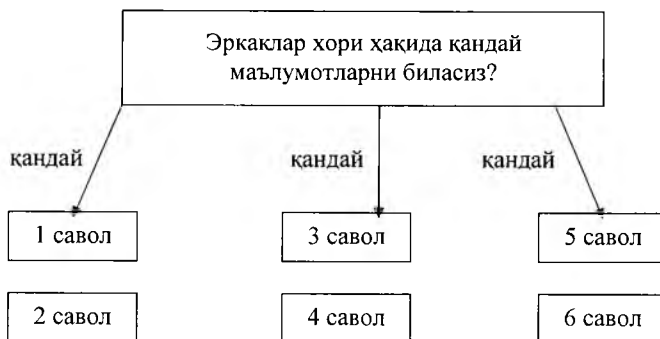
Эркаклар хори

Сопрано

Тенор

Альт

Бас

Талабаларга бериладиган саволлар

1 савол. Сопрано партияси қайси партияга ўтказилади?

2 савол. Альт партияси қайси партияга ўтказилади?

3 савол. Янги партитурада С ва А партиялари 1 октава паст эшитилади?

4 савол. Тенор партияси «Соль» калитида ёзилади, Бас партияси «Фа» калитида ёзилади?

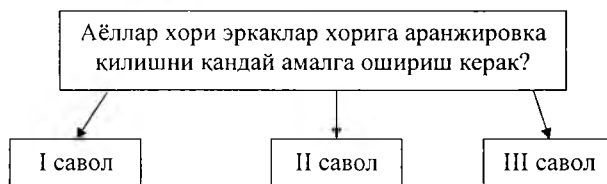
5 савол. Тенорларнинг овоз диапазони Си катта октавадан Басларнинг овоз диапазони Соль катта октавадан ми 1 октавагача.

**Дарс режасининг II пункти бўйича қуйдагилар
баён қилинади:**

Аёллар хоридан эркаклар хорига аранжировка қилишда қуйдагиларга амал қилинади:

1. Сопрано партияси – тенор партиясига ўтказилади.
2. Альт партияси - Бас партияси асосида яратилади.
3. Бас партияси ўтказилган альт партияси Бас калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

I-савол. Аёллар хоридagi сопрано партияси қайси партияга ўтказилади?

II-савол. Альт партиясичи?

III-савол. Янги партитурадаги альт партиялари қайси калитда ёзилади?

Хор партиялари қўйидагича йўналтирилади:

Аёллар хори

Эркаклар хори

Сопрано партияси —————→ Тенор партияси

Альт партияси —————→ Бас партияси

Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган**саволлар:**

1. Аёллар хори қайси партиялардан ташкил топади?
2. Эркаклар хоричи?
3. Сопрано партияси қайси овоз билан бирлашади?
4. Альт партиясичи?
5. Янги партатурада Сопрано партияси қайси калитда ёзилади?
6. Альт партиясичи?

Талабалар асарнинг қолган қисмини ишлаб келишлари бўйича топшириқ оладилар ва бунда қуйидагиларга алоҳида эътибор бериш тавсия этилади:

1. Аёллар ва эркаклар хорига хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Эркаклар хорига ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишни ҳисобга олиш.
3. Эркаклар хорига ўтказишда паст товушлар ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

4 - Мавзу: Б.Умиджоновнинг «Булбул келиб сайрасин» асарини аралаш хорга аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тагача
Ўқув машғулотининг шакли	гуруҳли
Машғулот режаси	1. Аралаш хор ҳақида маълумот бериш. 2. «Булбул келиб сайрасин» асарини аралаш хорга мослаштириш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни аёллар хор партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси қалитда ёзилиши ва овоз диапазонларини билиб олиш. Асарни аёллар хорига таққослаган ҳолда уни аралаш хорга аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар: 1. Аёллар хори ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш. 2. Аралаш хор партиялари ҳақида тушунча бериш.	Ўқув фаолияти натижалари: Талабалар аралаш хор партияси ҳамда партитураси ҳақидаги тушунчага эга бўладилар. Аралаш хор овоз диапазонининг имконияти ва хусусиятлари билан танишадилар.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Ақлий ҳужум», «Ўқитириш», «Инсерт» тармоқлаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортипиано, нота дафтари, қалам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	Гуруҳли тарзда.
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, 5 чизикли доска, бўр, тоза латга.
Мониторинг ва баҳолаш	Топпириқнинг бажарилишини кузатиш янги партитурани сифатига қараб баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-боскич Кириш 10 дақиқа	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова). 1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонлари эълон қилинади (2-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади. Ёзиб олади.
2-боскич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: <u>Аралаш</u> хорга хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз? (4-илова). 2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: «Булбул келиб сайрасин» хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг. (6-илова).	Ёзади, саволга жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди. Саволларга жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни аёлларга хос хордан аралаш хорга ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни аёллар хоридан аралаш хорга айлантириш бўйича талабаларга топширик беради. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг қай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш киритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади. тузатиш киритилади.
3-боскич Якуний боскич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машгулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўришлари сўради. (9-11илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулотининг мавзуси: «Булбул келиб сайрасин»
ёзилган партитурани аралаш хорга мослаштириш мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Аралаш хорга хос партитурани билиб олиш.
2. Аёллар хорини аралаш хорга аранжировка қилиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни аралаш хорга хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.
2. Аёллар хоридан аралаш хорга аранжировка қилиш йўлларини билиб олиш.

Натижа: Аралаш хор учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

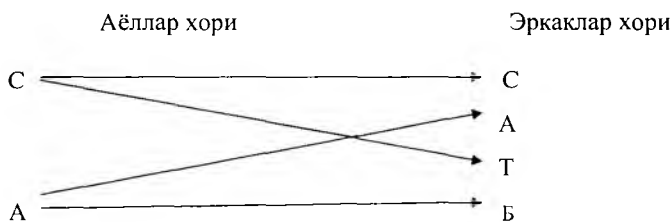
Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

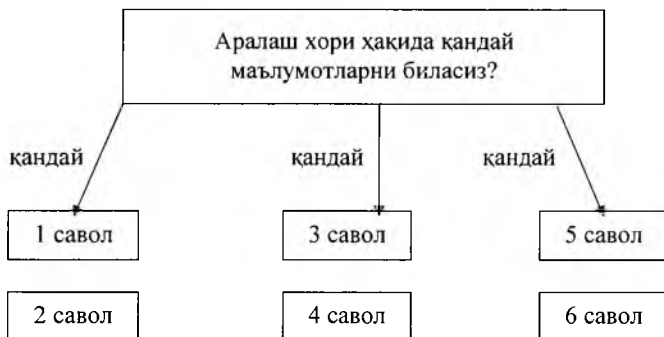
Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 - 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 - 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ кониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

1. Сопрано партияси – Сопрано ва тенорга ўтказилади.
2. Альт партияси – Альт ва Басга ўтказилади.
3. Тонер партияси I октава ва паст эшителиди.
4. Сопрано ва альт партияси янги вариантда ўз холича қолади.
5. Тенор овоз диапозони «Си» катта октавадан «Си» биринчи октавагача.
6. Баснинг овоз диапозони «Соль» катта октавадан «Ми» биринчи октавагача.
7. Тенорлар «Соль» калитида берилади.
8. Баслар «Фа» калитида ёзилади.

Аёллар хорини аралаш хорга ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

Талабаларга бериладиган саволлар

1 савол. Сопрано партияси С ва Т гақайси партияга ўтказилади?

2 савол. Альт партияси А ва Б га ўтказилади?

3 савол. Янги партитурада С ва А партиялари 1ўз холида эшитилади?

4 савол. Тенор партияси «Соль» калитида ёзилади, Бас партияси «Бас» калитида ёзилади?

5 савол. Тенорларнинг овоз диапазони Си катта октавадан Си 1 октавагача.

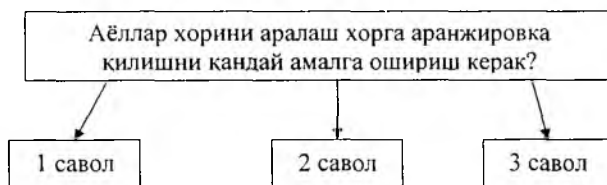
6-савол. Басларнинг овоз диапазони Соль катта октавадан ми 1 октавагача.

**Дарс режасининг II пункти бўйича қуйидагилар
баён қилинади:**

Аёллар хоридан аралаш хорга аранжировка қилишда қуйидагиларга амал қилинади:

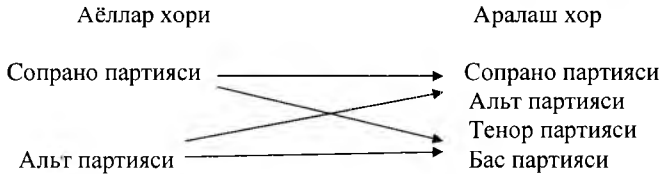
1. Сопрано партияси – тенор партиясига ўтказилади.
2. Альт партияси - Бас партия асосида яратилади.
3. С ва А партиясига ўтказилган С ва А партияси скрипка калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

- 1-савол. Аёллар хоридagi сопрано овози қайси партияга ўтказилади?
- 2-савол. Альт партиясичи?
- 3-савол. Янги партитурадаги С ва А партиялари қайси калитда ёзилади?

Аёллар хори партиялари аралаш хорига қуйидагича йўналтирилади:

Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган

саволлар:

1. Аёллар хори қайси партиялардан ташкил топади?
2. Эркаклар хоричи?
3. Сопрано партияси қайси овоз билан бирлашади?
4. Альт партиясичи?
5. Янги партитурада Сопрано партияси қайси калитда ёзилади?
6. Альт партиясичи?

Талабалар асарнинг қолган қисмларини ишлаб келишлари бўйича топшириқ оладилар ва бунда қуйидагиларга алоҳида эътибор бериш

тавсия этилади:

1. Аралаш хорга хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Аралаш хорга ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.
3. Аралаш хорга ўтказишда паст товушлар ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

5 - Мавзу: Б.Умиджоновнинг «Хо майда» асарини эркаклар хориға аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машгулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тагача
Ўқув машгулотининг шакли	гуруҳли
Машгулот режаси	1. Аралаш ва эркаклар хори ҳақида маълумот бериш. 2. «Хо майда» асарини эркаклар хориға мослаштириш.
Ўқув машгулотининг мақсади: Талабаларни эркаклар ва аралаш хори партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси калитда ёзилиши ва овоз диапазонларини билиб олиш. Уни эркаклар хориға таккослаган ҳолда эркаклар хориға аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. Аралаш хор ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш.	Талабалар Аралаш хор ва эркаклар хори партитураси ҳақидаги тушунчага эга бўладилар.
2. Эркаклар хори партиялари ҳақида тушунча бериш.	Эркаклар хорининг овоз диапазони имконияти ва хусусиятлари билан ажралиши.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Аклий ҳужум», «Ўқитиш», «Инсерт» тармоқлаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўқирғич.
Ўқитиш шакли	Гуруҳли тарзда.
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, 5 чизиқли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топшириқнинг бажарилишини кузатиш янги партитурани сифатига қараб баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-боскич Кириш 10 дақиқа	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади.
	1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (2-илова).	Ёзиб олади.
2-боскич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: <u>Эркаклар хори ва аралаш хорга хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз?</u> (4-илова).	Ёзади, саволга жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди.
	2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: <u>Эркаклар хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг.</u> (6-илова).	Саволларга жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни аралаш хордан эркаклар хорига ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни аралаш хордан эркаклар хорига айлантириш бўйича талабаларга топшириқ берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг қай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш киритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади, тузатиш киритилади.
3-боскич Якуний боскич (10 дакика)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машгулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулотининг мавзуси: Аралаш хор учун
ёзилган партитурани эркаклар хориға мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Аралаш хорға хос партитурани билиб олиш.
2. Аралаш хорни эркаклар хориға аранжировка қилиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни эркаклар хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.
2. Аралаш хордан эркаклар хориға аранжировка қилиш йўлларини билиб олиш.

Натижа: Эркаклар хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 - 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 - 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ қониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

Аралаш хорни эркаклар хорига айлантириш мезони

Аралаш хор

Эркаклар хори

Сопрано партияси —————→ Тенорга ўтади
Тенор

Альт партияси —————→ Басга ўтади
Бас

1. Сопрано партияси – тенорга ўтказилади.
2. Альт партияси – Басга ўтказилади.
3. Тенор ва бас партияси I октава паст эшитилади.
4. Альт партияси янги вариантда Бас калитида ёзилади.
5. Сопранонинг овоз диапозони «Си» кичик октавадан «Си»

II октавагача.

6. Альтларнинг овоз диапозони «Соль» кичик октавадан «Ми»

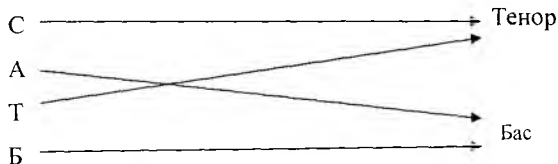
II октавагача.

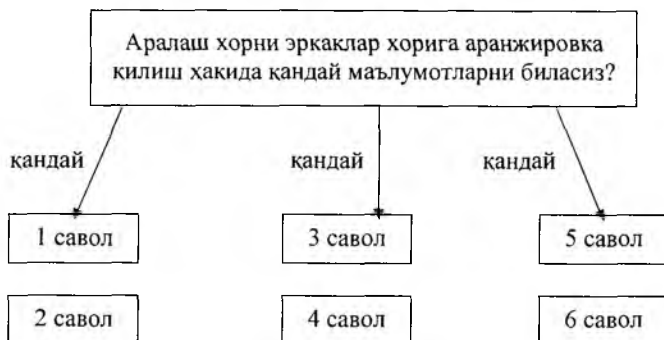
7. Тенорлар «Соль» калитида берилади.
8. Баслар «Фа» калитида ёзилади.

**Аралаш хорни эркаклар хорига ўтказишда партиялар
қандай тақсимланади**

Аралаш хор

Эркаклар хори

Талабаларга бериладиган саволлар

- 1 савол. Сопрано партияси қайси партияга ўтказилади?

- 2 савол. Альт партияси қайси партияга ўтказилади?

- 3 савол. Янги партитурада С ва А партияси қандай эшитилади?

- 4 савол. Сопрано партияси энди қайси калитда ёзилади,
Альт партияси энди қайси калитда ёзилади?

- 5 савол. Тенор партиясининг овоз диапазони Си қайси октавадан қайси
октавагача?

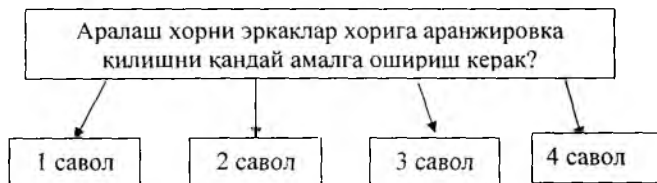
- 6-савол. Бас партиясининг овоз диапазони Соль қайси октавадан Ми
қайси октавагача?

**Даре режасининг II пункти бўйича қуйидагилар
баён қилинади:**

Аралаш хордан эркаклар хорига аранжировка килишда қуйидагиларга амал қилинади:

1. Сопрано партияси – тенор партиясига ўтказилади.
2. Альт партияси - Бас партияси асосига ўтказилади.
3. Тенор партиясига ўтказилган сопрано партияси скрипка калитида ёзилади, аммо I октава паст эшитилади.
4. Бас партияси ўтказилган альт партияси Бас калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

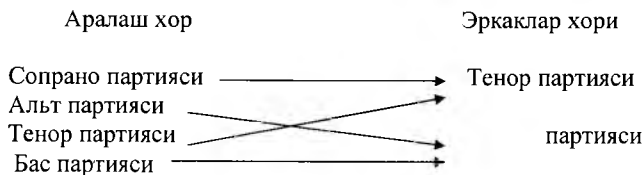
1-савол. Аралаш хордаги сопрано партияси қайси партияга ўтказилади?

2-савол. Альт партиясичи?

3-савол. Янги партитурадаги альт партиси бас партияси сифатида қайси калитда ёзилади?

4-савол. Сопрано партиясичи?

Аралаш хор партиялари эркаклар хорига қўйидагича йўналтирилади:

Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган саволлар:

1. Аралаш хор қайси партиялардан ташкил топади?
2. Эркаклар хоричи?
3. Сопрано партияси қайси овоз билан бирлашади?
4. Альт партиясичи?
5. Янги партатурада Сопрано – яъни тенор партияси қайси калитда ёзилади?
6. Альт партиясичи?

Талабалар асарнинг колган қисмларини ишлаб келишлари бўйича топшириқ оладилар ва бунда қуйидагиларга алоҳида эътибор бериш тавсия этилади:

1. Аралаш ва эркаклар хорига хос партиялар ва уларнинг овоз диапазони ўрганиб чиқиш.
2. Эркаклар хорига ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.
3. Эркаклар хорига ўтказишда паст товушлар ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

6 - Мавзу: Ф.Алимовнинг «Сумалак» асарини уч овозли болалар хорига аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулоти вақти 4 соат	талабалар сони 30 тагача
Ўқув машғулотининг шакли	гуруҳли
Машғулоти режаси	1. Уч овозли болалар хори ҳақида маълумот бериш. 2. Ф.Алимовнинг «Сумалак» асарини уч овозли болалар хорига мослаштириш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни 3 овозли болалар хори партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси қалитда ёзилиш ва овоз диапазонларини билиб олиш. Уни фортепиано жўрлиги хорига таққослаган ҳолда уни 3 овозли болалар хорига аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. 3 овозли болалар хори ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш.	Талабалар Фортепиано жўрлиги ва 3 овозли болалар хори партитураси ҳақидаги тушунчага эга бўладилар.
2. Фортепиано жўрлигини хор партияларига айлантириш ҳақида тушунча бериш.	3 овозли болалар хорининг овоз диапазони имконияти ва хусусиятлари билан ажралишини билиб оладилар.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Ақлий ҳужум», «Ўқитириш», «Инсерт» тармоқлаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	Якка тарзда.
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, 5 қизикли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топшириқнинг бажарилишини кузатиш янги партитурани сифатига қараб баҳолаш.

**Дарсинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-босқич Кириш 10 дақиқа	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади.
	1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (2-илова).	Ёзиб олади.
2-босқич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг 1 пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: <u>Болалар хориға</u> хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз? (4-илова).	Ёзади, саволга жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди.
	2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: 3 овозли болалар хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг. (6-илова).	Саволларга жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни фортепиано жўрлигида 3 овозли болалар хорига ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни фортепиано жўрлигида 3 овозли болалар хорига айлантириш бўйича талабаларга топширик берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг қай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш қиритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади, тузатиш қиритилади.
3-босқич Якуний босқич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машгулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулоти мавзуси: Ф.Алимовнинг «Сумалаю» асарининг
фортепиано учун ёзилган клаваридининг 3 овозли болалар хориға
мослаштириш**

Р Е Ж А

1. 3 овозли болалар хориға хос партитурани билиб олиш.
2. Фортепиано клаваридан 3 овозли болалар хориға аранжировка қилиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни уч овозли болалар хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.
2. Фортепиано клаваридан болалар хориға аранжировка қилиш йўллари билиб олиш.

Натижа: 3 овозли болалар хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

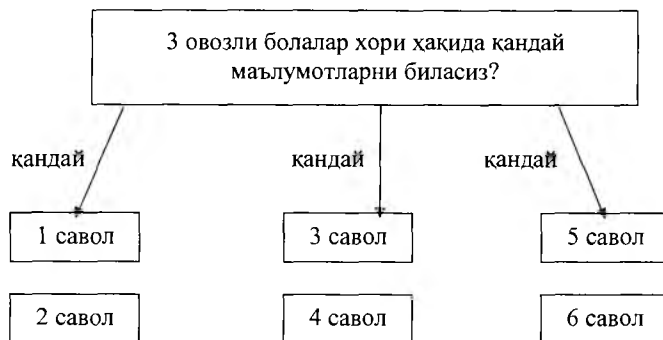
Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 – 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 – 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ кониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

1. Мелодия сопранога ўтказилади.
2. II товуш Альт I га ўтказилади.
3. III товуш Альт II га ўтказилади.
4. Мелодия янги вариантда Сопрано шаклида берилади
5. Сопрано ва дискант овоз диапозони Си кичик октавадан Ми II октавагача.
6. II ва III овоз диапозони энди Си кичик октавадан Си I октавагача.
7. Сопрано ва дискант скрипка калитида берилади.
8. Альт I ва II ҳам соль калитида берилади.

Фортепиано жўрлигидаги асарни болалар хорига ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

I овозли хордан	-----	3 овозли хорга
1 овоз мелодия	-----	I овозга
аккорнинг юқори қисми	-----	II овозга
Паст қисми	-----	III овозга

Талабаларга бериладиган саволлар

1 савол. Мелодия қайси овозга ўтказилади?

2 савол. Аккорднинг юқори қисми қайси овозга ўтказилади?

3 савол. Янги партитурада фортепиано клавири 3 овозли хор тарзида эшитиладими?

4 савол. С ва Т партияси қайси калитда ёзилади?

A_1 ва A_2 партиясичи?

5 савол. С ва Т овоз диапазони Си кичик октавадан Ми қайси октавагача?

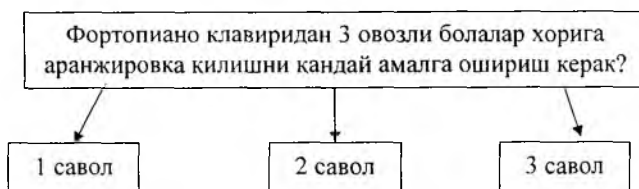
6-савол. A_1 ва A_2 овоз диапазони Соль кичик октавадан Си қайси октавагача?

**Дарс режасининг II пункти бўйича қуйидагилар
баён қилинади:**

Фортепиано клавирдан 3 овозли болалар хорига аранжировка қилишда қуйидагиларга амал қилинади:

1. Мелодия С ёки Т партиясига ўтказилади.
2. I – III партияси берилган аккордлар асосида яратилади.
3. Болалар партиясига ўтказилган партиялар скрипка калитида ёзилади.
4. Клавирдан II ва III ўтказилган альт партиялари ҳам Скрипка калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

- 1-савол. Мелодия болалар овозининг қайси партиясига ўтказилади?
- 2-савол. I – III партиясичи?
- 3-савол. Янги партитурадаги болалар хор партиялари қайси калитда ёзилади?

Хор партиялари болалар хорига қўйидагича йўналтирилади:

Клавардан	болалар хори
Мелодияси	С ёки Т партиясига

II партияси аккорднинг юқори кисмидан

III партияси эса аккорднинг пастки қисмидан олинади.

Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган саволлар:

1. 3 овозли болалар қайси партиялардан ташкил топади?
2. I овозчи?
3. II партияси қайси товуш билан бирлашади?
4. III партиясичи?
5. Янги партитурада С ва Т партияси қайси калитда ёзилади?
6. A₁ ва A₂ партиясичи?

Талабалар асарнинг қолган қисмларини ишлаб келишлари бўйича топшириқ оладилар ва бунда қўйидагиларга алоҳида эътибор бериш тавсия этилади:

1. Болалар хорига хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Болалар хорига ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишни ҳисобга олиш.
3. I ва III ўтказишда паст товушлар ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

**7 - Мавзу: Қ.Мамировнинг «Истиклол таронаси» асарини – 4 овозли
ўғил болалар хориға аранжировка қилиш**

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тағача
Ўқув машғулотининг шакли	гуруҳли
Машғулот режаси	1. Ўғил болалар хори ҳақида маълумот бериш. 2. «Истиклол таронаси» асарини ўғил болалар хориға мослаш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни ўғил болалар хори партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси қалитда ёзилиши ва овоз диапазонларини билиб олиш. Уни аралаш хорға такқослаган ҳолда уни тўрта овозли болалар хориға аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. 4 овозли ўғил болалар хори ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш.	Талабалар 4 овозли ўғил болалар хори партитураси ҳақидаги тушунчаға эға бўладилар.
2. Аралаш хор партиялари ҳақида тушунча бериш.	Дискант ва альт овози диапазонининг имконияти ва хусусиятлари билан ажралиши.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Ақлий ҳужум», «Ўқитириш», «Инсерт» тармоқлаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нога дафтари, қалам, ўқирғич.
Ўқитиш шакли	Якка тарзда.
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, 5 қизикли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топшириқнинг бажарилишини қузатиш янги партитурани сифатига қараб баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-босқич Кириш 10 дақиқа	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади.
	1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (2-илова).	Ёзиб олади.
2-босқич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: «Ўғил болалар» хориға хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз? (4-илова).	Ёзади, саволга жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди.
	2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: Ўғил болалар хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг. (6-илова).	Саволларга жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни аралаш хордан ўғил болалар хорига ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни аралаш хордан 4 овозли ўғил болалар хорига айлантириш бўйича талабаларга топширик берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг қай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш киритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади, тузатиш киритилади.
3-боскич Якуний боскич (10 дакика)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машғулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11 илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

Ўқув машғулоти мавзуси: «Истиклол таронаси» аралаш хор учун ёзилган клавирдан 4 овозли ўғил болалар хориға мослаштириш

Р Е Ж А

1. Ўғил болалар хориға хос партитурани билиб олиш.
2. Аралаш хорни 4 овозли ўғил болалар хориға аранжировка қилиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни 4 овозли ўғил болалар хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.

2. Аралаш хордан ўғил болалар хориға аранжировка қилиш йўлларини билиб олиш.

Натижа: 4 овозли ўғил болалар хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

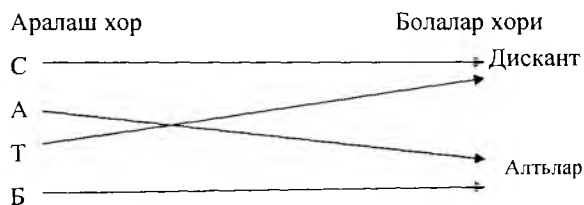
Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

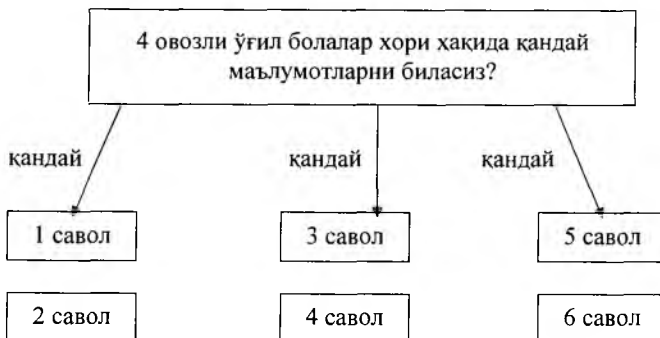
Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 – 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 – 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ кониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

1. С ва Т партияси I-II дискантга ўтказилади.
2. А ва Б партияси I-II альтга ўтказилади.
3. Тенор ва бас партияси I октава баланд эшителиди.
4. Тенор ва бас партияси янги вариантда I октава баланд эшителиди.
5. Дискантнинг овоз диапозони Си кичик октавадан Ми II октавагача.
6. Альтларнинг овоз диапозони Соль кичик октавадан До II октавагача.
7. Дискантлар скрипка калитида берилади.
8. Альтлар скрипка калитида ёзилади.

Аралаш хорини ўғил болалар хорига ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

Талабаларга бериладиган саволлар

1 савол. Баланд овозлар партияси қайси партияга ўтказилади?

2 савол. Баст овозлар партияси қайси партияга ўтказилади?

3 савол. Янги партитурада эркаклар партияси қандай эшитилади?

4 савол. С ва Т партияси қайси калитда ёзилади?

Бас ва альт партияси қайси калитда ёзилади?

5 савол. С ва Т овоз диапазони қайси октавадан «Ми» II октавагача.

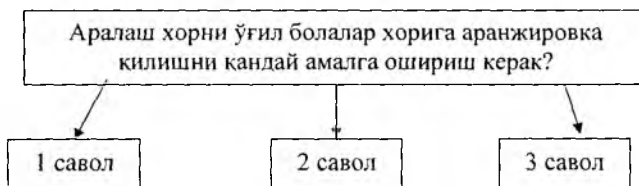
6-савол. Б ва А овоз диапазони қайси октавадан қайси октавагача.

**Дарс режасининг II пункти бўйича қуйидагилар
баён қилинади:**

Аралаш хордан ўғил болалар хорига аранжировка қилишда қуйидагиларга амал қилинади:

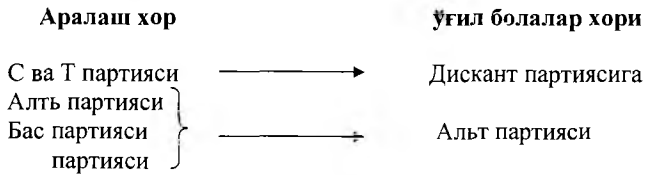
1. С ва Т партиясига Дискант партиясига ўтказилади.
2. Альт партияси Альт ва Бас партия асосида яратилади.
3. Альт партиясига ўтказилган А ва Б партияси скрипка калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

- 1-савол. Аралаш хордаги I овоз қайси партияга ўтказилади?
- 2-савол. II партиясичи?
- 3-савол. Янги партитурадаги ўғил болалар хор партиялари қайси калитда ёзилади?

Хор партиялари ўғил болалар хориға қўйидағича йўналтирилади:

Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган саволлар:

1. Аралаш хор қайси партиялардан ташкил топади?
2. Болалар хоричи?
3. С ва Т партияси қайси товуш билан бирлашади?
4. А ва Б партиясичи?
5. Янги партатурада Дискант партияси қайси калитда ёзилади?
6. Алът партиясичи?

Талабалар асарнинг қолган қисмларини ишлаб келишлари бўйича топширик оладилар ва бунда қўйидагиларға алоҳида эътибор бериш тавсия этилади:

1. Ўғил болалар хорбға хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Болалар хориға ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишни ҳисобға олиш.
3. Болалар хориға ўтказишда паст товушларнинг ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобға олиш.

8 - Мавзу: С.Калановнинг «Хорманг кизлар» асарини – аралаш хорга аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тагача
Ўқув машғулотининг шакли	гуруҳли
Машғулот режаси	1. «Хорманг кизлар» хори ҳақида маълумот бериш. 2. 2 овозли хор асарини аралаш хорга мослаштириш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни аралаш хор партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси қалитда ёзилиши ва овоз диапазонларини билиб олиш. Уни тўрт овозлик хориға такқослаган ҳолда уни аралаш хорға аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар: 1. Аралаш хор ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш. 2. С. А. Т. Б. партиялари ҳақида тушунча бериш.	Ўқув фаолияти натижалари: Талабалар аралаш хор партитураси ҳақидаги тушунчага эга бўладилар. С. А. Т. Б. овоз диапазонининг имконияти ва хусусиятлари билан ажралиши.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Аклий ҳужум», «Ўқитиш», «Инсерт» тармоқлаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	гуруҳли
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган ҳона, 5 қизикли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топшириқнинг бажарилишини кузатиш янги партитурани сифатига қараб баҳолаш.

**Дарсинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-босқич Кириш 10 дақиқа	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади.
	1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (2-илова).	Ёзиб олади.
2-босқич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: «Аралаш» хорга хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз? (4-илова).	Ёзади, саволга жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди.
	2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: Аралаш хор қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг. (6-илова).	Саволларга жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни икки овозлик хордан аралаш хорга ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни икки овозлик аралаш хордан 4 овозлик аралаш хорига айлантириш бўйича талабаларга топшириқ берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг қай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш киритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади, тузатиш киритилади.
3-босқич Якуний босқич (10 дакика)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машғулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулоти мавзуси: «Хорманг кизлар» 2 овозли хор учун
ёзилган партитурани аралаш хорга мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Аралаш хорга хос партитурани билиб олиш.
2. 2 овозлик хорни 4 овозли аралаш хорга аранжировка қилиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни аралаш хорга хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.
2. 2 овозлик хордан аралаш хорга аранжировка қилиш йўллари билиб олиш.

Натижа: аралаш хор учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

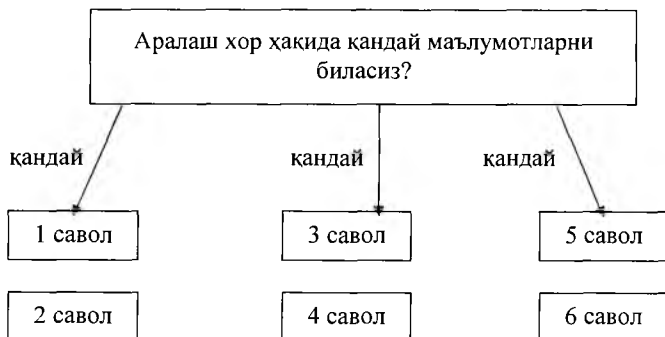
Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тулиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 – 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 – 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ кониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

1. Сопрано партияси Сопронога ёки тенорга ўтказилади.
2. Альт партияси Альт ёки Басга ўтказилади.
3. III-IV овоз партияси Тенор ва Бас тарзида эшитилади.
4. Аккордлар партияси янги вариантда III ва IV овозга айлантирилади.
5. Тенор ва Бас овоз диапазони катта октавадан I октавагача.
6. Соль (б) – Си (т) дан овоз диапозони Ми (б)– Соль (т) гача.
7. Бас – Фа калитида берилади.
8. Тенорлар Соль калитида ёзилади, аммо I октава паст эшитилади.

Икки овозли хорни аралаш хорга ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

2 овозли хор	4 овозли хор
С	С ёки Тенорга
А	А ёки Басга
Партитурадаги ўртача товушдан	Тенор партиясига
Паст товуш	Б га ўтказилади

Талабаларга бериладиган саволлар

1 савол. Сопрано партияси қайси партияга ўтказилади?

2 савол. Альт партияси қайси партияга ўтказилади?

3 савол. Янги партитурада Тенор ва Бас партияси қандай эшителиди?

4 савол. Тенор партияси қайси калитда ёзилади?

Бас партияси қайси калитда ёзилади?

5 савол. Тенор овоз диапазони қайси октава «Си»дан қайси нотагача?

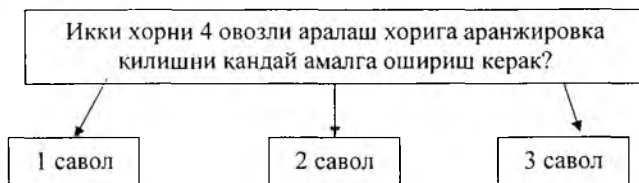
6-савол. Бас овоз диапазони катта октава «Соль» дан қайси нотагача?

**Дарс режасининг II пункти бўйича қуйидагилар
баён қилинади:**

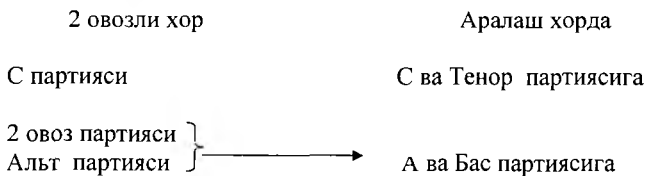
Икки овозлик хордан аралаш хорга аранжировка қилишда қуйидагиларга амал қилинади:

1. Сопрано партияси С ва Т партиясига ўтказилади.
2. Альт партияси А ва Б партия асосида яратилади.
3. Бас партиясига ўтказилган партия партияси бас калитида ёзилади.
Тенор эса скрипка калитида ёзилади, аммо 1 октава паст эшитилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

- 1-савол. Аралаш хордаги С овоз қайси партияга ўтказилади?
- 2-савол. II овоз партиясичи?
- 3-савол. Янги партитурадаги Тенор ва Бас партиялари қайси калитларда ёзилади?

Хор партиялари ўғил болалар хориға қўйидагича йўналтирилади:**Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган саволлар:**

1. Тенор овози қайси партиялардан ташкил топади?
2. Бас овозичи?
3. Тенор партияси қайси овоз билан бирлашади?
4. Бас партиясичи?
5. Янги партитурада Бас партияси қайси калитда ёзилади?
6. Тенор партиясичи?

Талабалар асарнинг қолган қисмларини ишлаб келишлари бўйича топширик оладилар ва бунда қўйидагиларга алоҳида эътибор бериш тавсия этилади:

1. Аралаш хорға хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Баланд овозларни аралаш хорға ўтказишда баланд товушларнинг ўзаро бирлашишни ҳисобга олиш.
3. Паст товушларни аралаш хорға ўтказишда паст товушларнинг ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

9 - Мавзу: «Бибижон» (аралаш хор) асарини – аёллар хориға аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулоти вақти 4 соат	талабалар сони 30 тағача
Ўқув машғулотининг шакли	гуруҳли
Машғулоти режаси	1. Аёллар хори ҳақида маълумот бериш. 2. Аралаш хор «Бибижон» асарини аёллар хориға мослаштириш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни аёллар хори партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси қалитда ёзилиши ва овоз диапазонларини билиб олиш. Уни аралаш хорға таққослаган ҳолда аёллар хориға аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. Аёллар хори ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш.	Талабалар аёллар хорининг партитураси ҳақидаги тушунчага эга бўладилар.
2. Аралаш хор партиялари ҳақида тушунча бериш.	Сопрано ва альт овоз диапазонининг имконияти ва хусусиятлари билан ажралиши.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Акций ҳужум», «Ўқитиш», «Инсерт» тармоқлаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	Гуруҳли тарзда
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, 5 чизикли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топшириқнинг бажарилишини кузатиш янги партитурани сифатига қараб баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-боскич Кириш 10 дақиқа	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, Ўқув машғулотининг мақсади ва Ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади.
	1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (2-илова).	Ёзиб олади.
2-боскич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: «Аёллар» хориға хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз? (4-илова).	Ёзади, саволга жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди.
	2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: Аёллар хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг. (6-илова).	Саволларга жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. «Бибижон» асарни аралаш хордан аёллар хорига ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни аралаш хордан аёллар хорига айлантириш бўйича талабаларга топширик берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг кай даражада тўғрилиги мунозара килиниб партитурага ўзгартириш киритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади, тузатиш киритилади.
3-боскич Якуний боскич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машғулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулотни мавзуси: «Бибижон» - аралаш хор учун ёзилган
партитурани аёллар хориға мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Аёллар хориға хос партитурани билиб олиш.
2. Аралаш хорни аёллар хориға аранжировка қилиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни аёллар хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.
2. Аралаш хордан аёллар хориға аранжировка қилиш йўлларини билиб олиш.

Натижа: аёллар хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

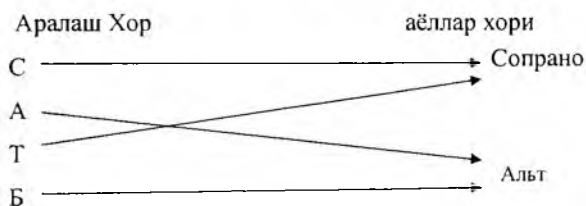
Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

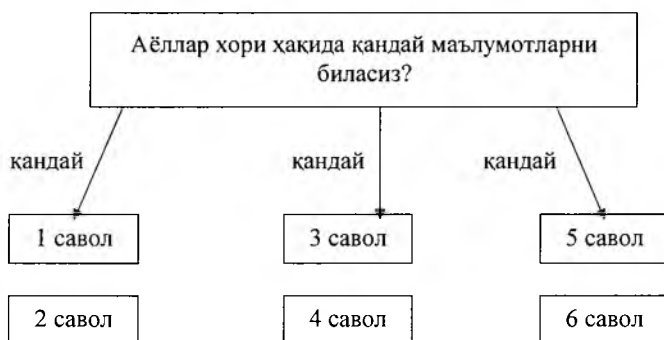
Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 – 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 – 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ кониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

1. Сопрано ва Тенор партияси Сопранога ўтказилади.
2. Альт ва Бас партияси Альтга ўтказилади.
3. Тенор ва бас партияси I октава баланд эшитилади.
4. Альт ва Бас партияси янги вариантда альт партиясига ўтади.
5. Сопрано ва Тенор овоз диапозони Си кичик октавадан Си II октавагача.
6. Альт ва бас овоз диапозони энди Соль кичик октавадан Ми I октавагача.
7. Тенорлар «Соль» калитида берилади.
8. Бас ҳам энди «Соль» калитида ёзилади.

Аралаш хорни аёллар хорига ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

Талабаларга бериладиган саволлар

1 савол. Сопрано ва Тенор партияси қайси партияга ўтказилади?

2 савол. Альт ва Бас партияси қайси партияга ўтказилади?

3 савол. Янги партитурада Т ва Б партияси 1 октава қандай эшитилади?

4 савол. Тенор партияси қайси калитда ёзилади,
Бас партияси қайси калитда ёзилади?

5 савол. С ва Тенор овоз диапазони кичик октава «Си»дан қайси нотагача?

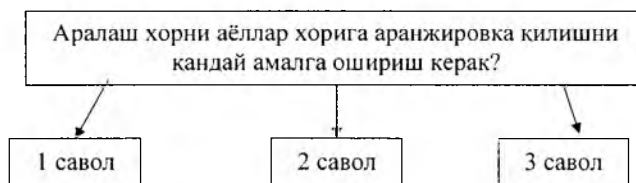
6-савол. А ва Б овоз диапазони қайси нотадан Ми II октавагача.

**Дарс режасининг II пункти бўйича қуйидагилар
баён қилинади:**

Аралаш хордан аёллар хорига аранжировка қилишда қуйидагиларга амал қилинади:

1. Тенор партияси Сопрано партиясига ўтказилади.
2. Бас партияси Алтъ партия асосида яратилади.
3. С ва А партиясига ўтказилган Т ва Б партияси скрипка калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

- 1-савол. Аралаш хордаги Тенор овоз қайси партияга ўтказилади?
- 2-савол. Бас партиясичи?
- 3-савол. Янги партитурадаги Тенор ва Бас партиялари қайси калитда ёзилади?

Хор партиялари аёллар хорига қўйидагича йўналтирилади:

Аралаш хор	Аёллар хори
Тенор партияси	Сопрано партиясига
Бас партияси	Алт партиясига

Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган саволлар:

1. Аёллар хори қайси партиялардан ташкил топади?
2. Аралаш хорчи?
3. Бас партиясичи?
4. Янги партитурада Тенор партияси қайси калитда ёзилади?
5. Бас партиясичи?

Талабалар асарнинг колган қисмларини ишлаб келишлари бўйича топшириқ оладилар ва бунда қўйидагиларга алоҳида эътибор бериш тавсия этилади:

1. Аёллар хорига хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Аёллар хорига ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишни ҳисобга олиш.
3. Аёллар хорига ўтказишда паст товушларнинг ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

10 - Мавзу: «Бибижон» асарини эркаклар хориға аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тагача
Ўқув машғулотининг шакли	якка
Машғулот режаси	1. Эркаклар хори ҳақида маълумот бериш. 2. Аралаш хорни эркаклар хориға мослаштириш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни эркаклар хори партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси калитда ёзилиши ва овоз диапазонларини билиб олиш. Уни аралаш хорға такқослаган ҳолда эркаклар хориға аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. Эркаклар хори ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш.	Талабалар эркаклар хори партияраси ҳақидаги тушунчага эга бўладилар.
2. Тенор ва Бас хор партиялари ҳақида тушунча бериш.	Эркаклар овози диапазонининг имконияти ва хусусиятлари билан ажралиши.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Ақлий ҳужум», «Ўқитиш», «Инсерт» тармоқлаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	Якка тарзда
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, 5 чизикли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топширикнинг бажарилишини кузатиш янги партиярани сифатига қараб баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-боскич Кириш 10 дақиқа	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова). 1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (2-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади. Ёзиб олади.
2-боскич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан муурожаат қилади: «Эркаклар» хориға хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз? (4-илова). 2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан муурожаат қилади: Эркаклар хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларға хос характеристика беринг. (6-илова).	Ёзади, саволға жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди. Саволларға жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни аралаш хордан эркаклар хорига ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни аралаш хордан эркаклар хорига айлантириш бўйича талабаларга топширик берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг кай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш киритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади, тузатиш киритилади.
3-боскич Якуний боскич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машгулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдиради.

**Ўқув машғулоти мавзуси: «Бибижон» аралаш хор учун ёзилган
партитурани эркаклар хориға мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Эркаклар хориға хос партитурани билиб олиш.
2. Аралаш хорни эркаклар хориға аранжировка қилиш.

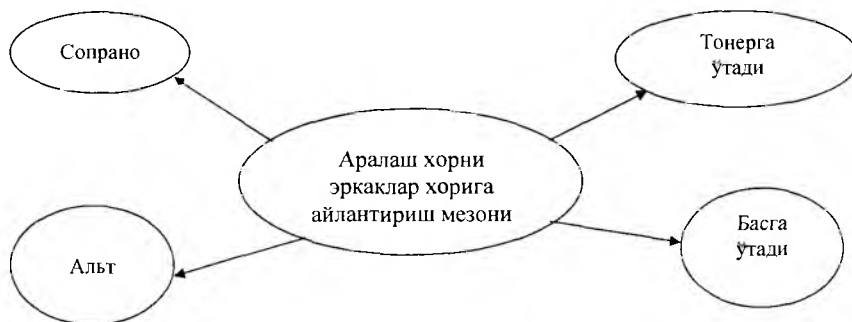
Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни эркаклар хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.
2. Аралаш хордан эркаклар хориға аранжировка қилиш йўлларини билиб олиш.

Натижа: Эркаклар хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

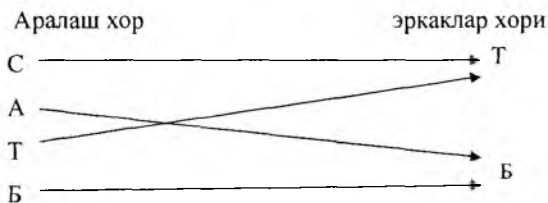
Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

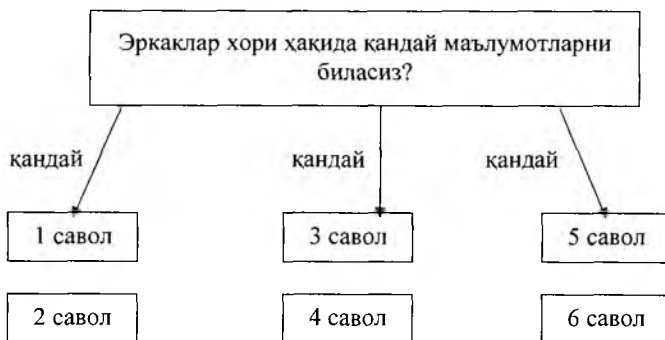
Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 – 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 – 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ кониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

1. Сопрано Тенорга ўтказилади.
2. Альт партияси Басга ўтказилади.
3. С ва А партияси 1 октава паст эшитилади.
4. Сопрано партияси янги вариантда тенор бўлади.
5. Тенорнинг овоз диапазони катта октавасидан 1 октава Си гача.
6. Альтнинг овоз диапазони энди Соль катта октавадан Ми I октавагача.
7. С ва Т скрипка калитида берилади.
8. Альт ва Б «Фа» калитида ёзилади.

Аралаш хори эркеклар хорига ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

Талабаларга бериладиган саволлар

1 савол. Сопрано партияси қайси партияга ўтказилади?

2 савол. Альт партияси қайси партияга ўтказилади?

3 савол. Янги партитурада С ва А партияси неча октава паст эшитилади?

4 савол. С ва Т партияси қайси калитда ёзилади?

А ва Б партияси қайси калитда ёзилади?

5 савол. I партия овоз диапазони «Си» катта октавадан «Си» қайси октавагача?

6-савол. II партия овоз диапазони Соль катта октавадан Ми қайси октавагача?

Дарс режасининг II пункти бўйича қуйдагилар**баён қилинади:**

Аралаш хордан эркаклар хорига аранжировка қилишда қуйдагиларга амал қилинади:

1. Сопрано партияси Тенор партиясига ўтказилади.
2. Альт партияси Бас партия асосида яратилади.
3. Эркаклар партиясига ўтказилган С ва А партияси Соль ва Фа калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

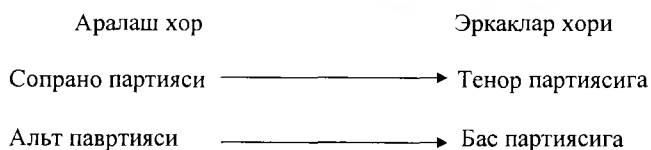
Аралаш хорни эркаклар хорига аранжировка қилишни қандай амалга ошириш керак?

1 савол

2 савол

3 савол

- 1-савол. Аралаш хордаги Сопрано овози қайси партияга ўтказилади?
- 2-савол. Альт партиясичи?
- 3-савол. Янги партитурадаги С ва А партиялари қайси калитларда ёзилади?

Хор партиялари эркаклар хорига қўйидагича йўналтирилади:**Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган саволлар:**

1. Эркаклар хори қайси партиялардан ташкил топади?
2. Аралаш хорчи?
3. Сопрано партияси қайси овоз билан бирлашади?
4. Альт партиясичи?
5. Янги партитурада Сопрано партияси қайси калитда ёзилади?
6. Альт партиясичи?

Талабалар асарнинг қолган қисмларини ишлаб келишлари бўйича топшириқ оладилар ва бунда қўйидагиларга алоҳида эътибор бериш тавсия этилади:

1. Эркаклар хорига хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Эркаклар хорига ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.
3. Эркаклар хорига ўтказишда паст товушларнинг ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

11 - Мавзу: Қ.Мамировнинг «Истиклол ҳақида қўшиқ» асарини уч овозли эркаклар хориға аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулоти вақти 4 соат	талабалар сони 30 тагача
Ўқув машғулотининг шакли	якка
Машғулоти режаси	1. Эркаклар хори ҳақида маълумот бериш. 2. «Истиклол ҳақида қўшиқ» асарини эркаклар хориға мослаштириш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни эркаклар хори партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси калитда ёзилиши ва овоз диапазонларини билиб олиш. Уни 3 овозли жўрли хориға таққослаган ҳолда уни 3 овозли эркаклар хориға аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. Эркаклар хори ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш.	Талабалар уч овозли хор партиялари ҳақидаги тушунчага эга бўладилар.
2. Уч овозли жўрли хор партиялари ҳақида тушунча бериш.	Тенор ва Бас овоз диапазонининг имконияти ва хусусиятлари билан ажралиши.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Аклий ҳужум», «Ўқитиш», «Инсерт» тармоқлаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	Якка тарзда
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, 5 чизикли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топшириқнинг бажарилишини кузатиш янги партиялари сифатига қараб баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-боскич Кириш 10 дақиқа	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова). 1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (2-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади. Ёзиб олади.
2-боскич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: «Эркаклар» хориға хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз? (4-илова). 2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: Эркаклар хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг. (6-илова).	Ёзади, саволга жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди. Саволларга жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни уч овозли жўрли хордан эркаклар хорига ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни аралаш хордан эркаклар хорига айлантириш бўйича талабаларга топширик берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг қай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш киритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади, тузатиш киритилади.
3-боскич Якуний боскич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машғулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулотининг мавзуси: Жўрли 3 овозли хор учун ёзилган
партитурани эркаклар хориға мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Эркаклар хориға хос партитурани билиб олиш.
2. 3 овозли тарздаги хорни эркаклар хориға аранжировка қилиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни эркаклар хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.

2. 3 овозли аралаш хордан эркаклар хориға аранжировка қилиш йўларини билиб олиш.

Натижа: Эркаклар хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

2 – илова

Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

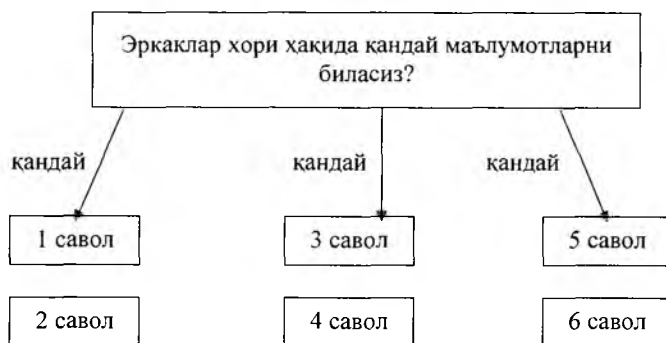
Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 – 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 – 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ қониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

1. I овоз партияси Тенорга ўтказилади.
2. II ва III партияси Басга ўтказилади.
3. I-II-III овоз I октава паст эшителиди.
4. I овоз партияси янги вариантда тенорга ўтказилади.
5. Тенор овоз диапозони Си катта октавада Си I октавагача.
6. Бас овоз диапозони Соль катта октавадан Ми I октавагача.
7. Тенор «Соль» калитида берилади.
8. Баслар «Фа» калитида ёзилади.

3 овозли умумий хорни эркаклар хорига ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

Талабаларга бериладиган саволлар

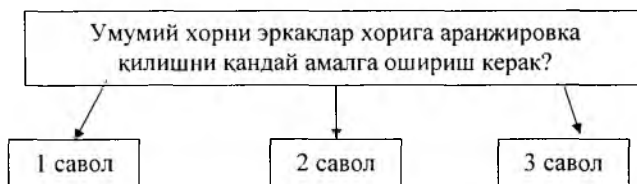
- 1 савол. I овоз партияси қайси партияга ўтказилади?
- 2 савол. II-III овоз партияси қайси партияга ўтказилади?
- 3 савол. Янги партитурада Т ва Б партияси I октава паст эшитилади?
- 4 савол. Тенорлар партияси Соль калитда ёзилади,
Баслар партияси Фа калитда ёзилади?
- 5 савол. Тенор овоз диапазони «Си» катта октавадан «Си» қайси
октавагача?
- 6-савол. Бас партияси овоз диапазони Соль катта октавадан
Ми I қайси октавагача?

**Дарс режасининг II пункти бўйича қуйидагилар
баён қилинади:**

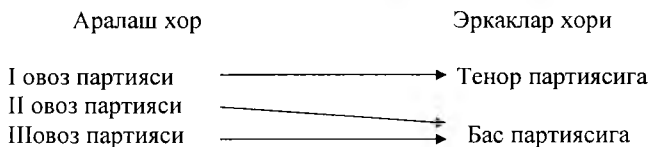
Аралаш хордан эркаклар хорига аранжировка қилишда қуйидагиларга амал қилинади:

1. I овоз партияси Тенор партиясига ўтказилади.
2. II-III овоз партияси Бас партия асосида яратилади.
3. Бас партиясига ўтказилган II ва III овоз партияси Бас калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

- 1-савол. Умумий хордаги I овоз қайси партияга ўтказилади?
- 2-савол. II-III овоз партиясичи?
- 3-савол. Янги партитурадаги II ва III овоз партиялари қайси калитда ёзилади?

Хор партиялари эркаклар хориға қўйидагича йўналтирилади:**Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган саволлар:**

1. Эркаклар хори қайси партиялардан ташкил топади?
2. Умумий хор партиясичи?
3. I овозлар партияси қайси овоз билан бирлашади?
4. II ва III овоз партиясичи?
5. Янги партитурада Бас партияси қайси калитда ёзилади?
6. Тенор партиясичи?

Талабалар асарнинг қолган қисмларини ишлаб келишлари бўйича топшириқ оладилар ва бунда қўйидагиларга алоҳида эътибор бериш

тавсия этилади:

1. Эркаклар хориға хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Умумий хордан эркаклар хориға ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.
3. Эркаклар хориға ўтказишда паст товушларнинг ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

12 - Мавзу: Қ.Мамировнинг «Истиқлол ҳақида қўшиқ» асарини аёллар хориға аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тағача
Ўқув машғулотининг шакли	гуруҳли
Машғулот режаси	1. Аёллар хори ҳақида маълумот бериш. 2. 3 овозли хор асарини аёллар хориға мослаштириш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни аёллар хори партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси калитда ёзилиши ва овоз диапазонларини билиб олиш. Уни 3 овозли умумий хорға такқослаган ҳолда 3 овозли аёллар хориға аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. Умумий хор ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш.	Талабалар аёллар хори партитураси ҳақидаги тушунчага эга бўладилар.
2. Аёллар хори партиялари ҳақида тушунча бериш.	Аёллар хори овоз диапазонининг имконияти ва хусусиятлари билан ажралиши.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Аклий ҳужум», «Ўқитириш», «Инсерт» тармоклаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	Гуруҳли тарзда
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, 5 чизикли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топширикнинг бажарилишини кузатиш янги партитурани сифатига қараб баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-боскич Кириш 10 дақиқа	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова). 1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (2-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади. Ёзиб олади.
2-боскич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг 1 пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: «Аёллар» хориға хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз? (4-илова).	Ёзди, саволга жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди.
	2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: Аёллар хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг. (6-илова).	Саволларга жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни аралаш хордан аёллар хорига ўтказишнинг йўл-йўриқлари кўрсатиб берилади. Асарни аралаш хордан аёллар хорига айлантириш бўйича талабаларга топширик берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг қай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш киритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади, тузатиш киритилади.
3-боскич Якуний боскич (10 дакика)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машғулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулотининг мавзуси: «Истиклол хақида қўшиқ» хор учун
ёзилган партитурани аёллар хориға мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Аёллар хориға хос партитурани билиб олиш.
2. Аралаш хорни аёллар хориға аранжировка қилиш.

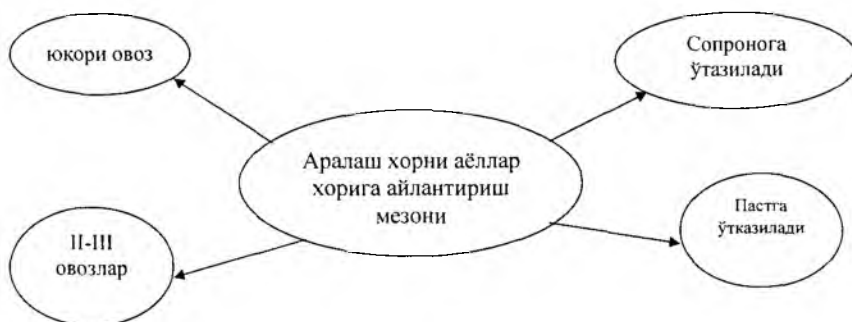
Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни аёллар хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.
2. Аралаш хордан аёллар хориға аранжировка қилиш йўлларини билиб олиш.

Натижа: Аёллар хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

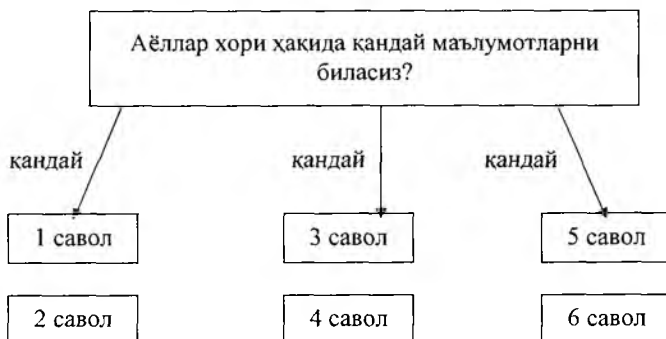
Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 – 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 – 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ қониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

1. Мелодия партияси Сопранога ўтказилади.
2. II ва III партияси альт I-II га ўтказилади.
3. Умумий хор партияси ўз ўрнида пастга ўтказилади.
4. II ва III овоз партияси янги вариантда альтга ўтказилади.
5. Сопранонинг овоз диапозони Си кичик октавада Си II октавагача.
6. Альт партиясининг диапозони Соль кичик октавадан Ми I октавагача.
7. Сопрано «Соль» калитида берилади.
8. Альт ҳам «Соль» калитида ёзилади.

Умумий хорни аёллар хорига ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

Умумий хор	эркаклар хори
I овоз	→ С
II овоз	→
III овоз	→ А

Талабаларга бериладиган саволлар

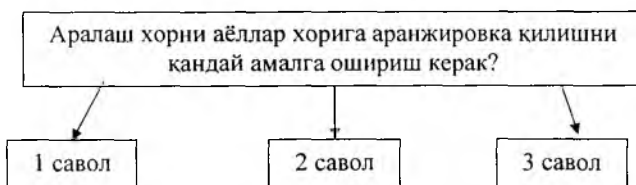
- 1 савол. I овоз қайси партияга ўтказилади?
- 2 савол. II-III овоз қайси партияга ўтказилади?
- 3 савол. Янги партитурада C ва A партияси ўз холидай эшитиладими?
- 4 савол. Сопрано партияси қайси калитда ёзилади,
Альт партияси қайси калитда ёзилади?
- 5 савол. Сопранонинг овоз диапазони «Си» қайси октавадан Си II
октавагача.
- 6-савол. Альтнинг овоз диапазони Соль қайси октавадан
Ми II октавагача.

**Дарс режасининг II пункти бўйича қуйидагилар
баён қилинади:**

Аралаш хордан аёллар хорига аранжировка килишда қуйидагиларга амал қилинади:

1. I овоз партияси Сопрано партиясига ўтказилади.
2. II-III овоз партияси Альт партия асосида яратилади.
3. I, II, III овоз аёллар партиясига ўтказилгач С ва А партияси скрипка калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

- 1-савол. I овоз аралаш хордаги аёлларнинг қайси овоз партияга ўтказилади?
- 2-савол. II-III овоз партиясичи?
- 3-савол. Янги партитурадаги С ва А партиялари қайси калитда ёзилади?

Хор партиялари аёллар хорига қуйидагича йўналтирилади:

I овоз аралаш хор

Аёллар хори

Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган саволлар:

1. Аёллар хори қайси партиялардан ташкил топади?
2. Аралаш хорчи?
3. I овоз (мелодия) партияси қайси овоз билан бирлашади?
4. II ва III овоз партиясичи?
5. Янги партитурада Сопрано партияси қайси калитда ёзилади?
6. Альт партиясичи?

Талабалар асарнинг қолган қисмларини ишлаб келишлари бўйича топшириқ оладилар ва бунда қуйидагиларга алоҳида эътибор бериш

тавсия этилади:

1. Аёллар хорига хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Аёллар хорига ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.
3. Аёллар хорига ўтказишда паст товушларнинг ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

13 - Мавзу: С.Прокофьевнинг «Вокализ» асарини аёллар хориға аранжировка қилиш ва содалаштириш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тагача
Ўқув машғулотининг шакли	гуруҳли
Машғулот режаси	1. Аёллар хори ҳақида маълумот бериш. 2. «Вокализ» асарини аёллар хориға мослаштириш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни аёллар хори партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси калитда ёзилиши ва овоз диапазонларини билиб олиш. Уни аралаш хорға таккослаган ҳолда аёллар хориға аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. Аёллар хори ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш.	Талабалар аёллар хори партитураси ҳақидаги тушунчага эга бўладилар.
2. Сопрано ва Альт партиялари ҳақида тушунча бериш.	Сопрано ва альтлар овоз диапазонининг имконияти ва хусусиятлари билан танишадилар.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Ақлий хужум», «Ўқитиш», «Инсерт» тармоқлаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	Гуруҳли тарзда
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, 5 чизикли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топширикнинг бажарилишини кузатиш янги партитурани сифатига қараб баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-босқич Кириш 10 дақиқа	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова). 1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (2-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади. Ёзиб олади.
2-босқич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: «Аёллар» хориға хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз? (4-илова).	Ёзади, саволга жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди.
	2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: Аёллар хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг? (6-илова).	Саволларга жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни аралаш хордан аёллар хorigа ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни аралаш хордан аёллар хorigа айлантириш бўйича талабаларга топширик берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг қай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш киритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади, тузатиш киритилади.
3-босқич Якуний босқич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машғулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулоғи мавзуси: аралаш хор учун ёзилган «Вокализ» асари
партитурани аёллар хориға мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Аёллар хориға хос партитурани билиб олиш.
2. Аралаш хорни аёллар хориға аранжировка қилиш.

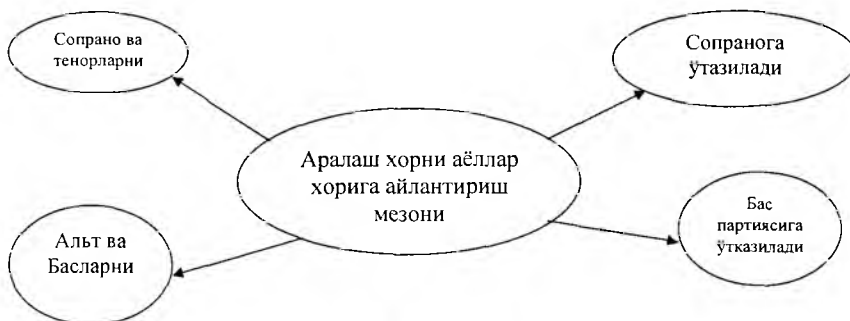
Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни аёллар хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.
2. Аралаш хордан аёллар хориға аранжировка қилиш йўлларини билиб олиш.

Натижа: Аёллар хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

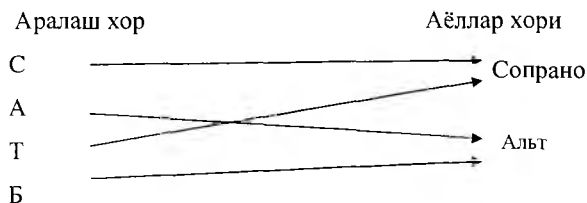
Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

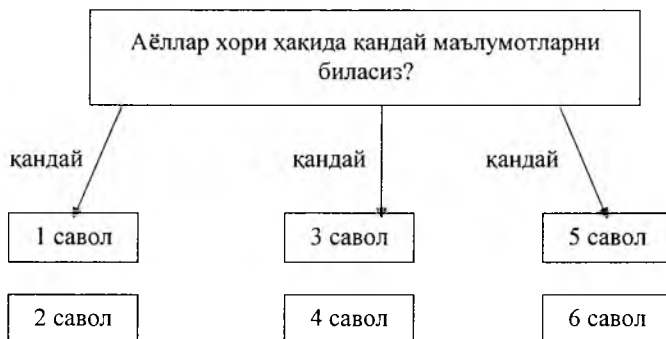
Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 – 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 – 4	4 - 3	4 - 3	12 – 10
III гуруҳ қониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

1. Тенор партияси Сопранога ўтказилади.
2. Бас партияси Альтларга ўтказилади.
3. Тенор партияси 1 октава баланд эшитилади.
4. Бас партияси янги вариантда 1 октава баланд бўлади.
5. Тенор ва Сопрано овоз диапозони «Си» кичик октавадан До III октавагача.
6. Бас ва Альт овоз диапозони Соль кичик октавадан Ми II-октавагача бўлади.
7. Тенор ва С Соль калитида берилади.
8. Бас ва А Соль калитида ёзилади.

Аралаш хорни аёллар хориға ўтказишда партиялар қандай таксимланади

Талабаларга бериладиган саволлар

1 савол. Тенор партияси қайси партияга ўтказилади?

2 савол. Бас партияси қайси партияга ўтказилади?

3 савол. Янги партитурада Т ва Б партияси неча октава баланд эшитилади?

4 савол. Тенор партияси қайси калитда ёзилади?
Бас партияси қайси калитда ёзилади?

5 савол. Тенор ва Сопрано овоз диапазони «Си» кичик октавадан қаергача боради?

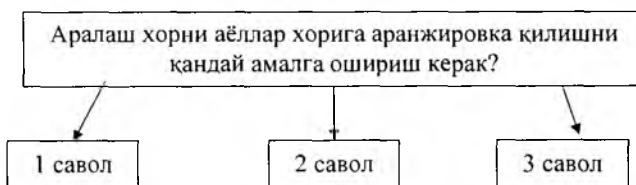
6-савол. Альт ва Бас овоз диапазони Соль кичик октавадан қаергача боради?

**Дарс режасининг II пункти бўйича қуйдагилар
баён қилинади:**

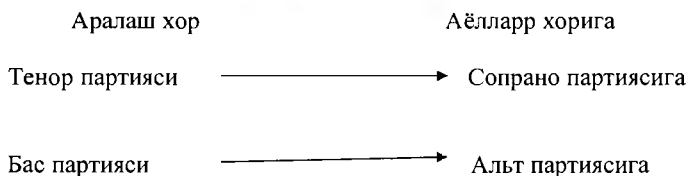
Аралаш хордан аёллар хорига аранжировка қилишда қуйдагиларга амал қилинади:

1. Тенор партияси Сопрано партиясига ўтказилади.
2. Бас партияси Альт партияси асосида яратилади.
3. С ва А партиясига ўтказилгач Т ва Б партиялари скрипка калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

- 1-савол. Аралаш хордаги Тенор овози қайси партияга ўтказилади?
- 2-савол. Бас партиясичи?
- 3-савол. Янги партитурадаги Т ва Б партиялари қайси калитда ёзилади?

Хор партиялари қўйидагича йўналтирилади:**Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган саволлар:**

1. Аралаш хор қайси партиялардан ташкил топади?
2. Аёллар хоричи?
3. Тенор партияси қайси овоз билан бирлашади?
4. Бас партиясичи?
5. Янги партитурада Бас партияси қайси калитда ёзилади?
6. Тенор партиясичи?

Талабалар асарнинг қолган қисмларини ишлаб келишлари бўйича топширик оладилар ва бунда қўйидагиларга алоҳида эътибор бериш

тавсия этилади:

1. Аёллар хорига хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Аёллар хорига ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.
3. Аёллар хорига ўтказишда паст товушларнинг ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

14 - Мавзу: С.Прокофьевнинг «Вокализ» асарини эркаклар хориға аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тагача
Ўқув машғулотининг шакли	гуруҳли
Машғулот режаси	1. Эркаклар хори ҳақида маълумот бериш. 2. С.Прокофьевнинг «Вокализ» асарини эркаклар хориға мослаштириш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни эркаклар хори партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси калитда ёзилиши ва овоз диапазонларини билиб олиш. Уни аралаш хорға таққослаган ҳолда эркаклар хориға аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар: 1. Эркаклар хори ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш. 2. Тенор ва Бас партиялари ҳақида тушунча бериш.	Ўқув фаолияти натижалари: Талабалар эркаклар хори партитураси ҳақидаги тушунчага эга бўладилар. Тенор ва Бас овоз диапазонининг имконияти ва хусусиятлари билан танишиш.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Ақлий ҳужум», «Ўқитиш», «Инсерт» тармоклаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, калам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	Гуруҳли тарзда
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, 5 чизикли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топшириқнинг бажарилишини кузатиш янги партитурани сифатига қараб баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-боскич Кириш 10 дақиқа	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова). 1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (2-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади. Ёзиб олади.
2-боскич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг 1 пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: «Эркалар» хориға хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз? (4-илова). 2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: Эркалар хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг. (6-илова).	Ёзади, саволга жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди. Саволларга жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни аралаш хордан эркаклар хорига ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни аралаш хордан эркаклар хорига айлантириш бўйича талабаларга топшириқ берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг кай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш киритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади, тузатиш киритилади.
3-босқич Якуний босқич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машғулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулооти мавзуси: аралаш хор учун ёзилган партитурани
эркаклар хориға мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Эркаклар хориға хос партитурани билиб олиш.
2. Аралаш хорни эркаклар хориға аранжировка қилиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни эркаклар хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.
2. Аралаш хордан эркаклар хориға аранжировка қилиш йўлларини билиб олиш.

Натижа: Эркаклар хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

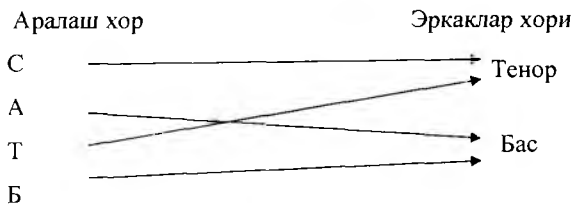
Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

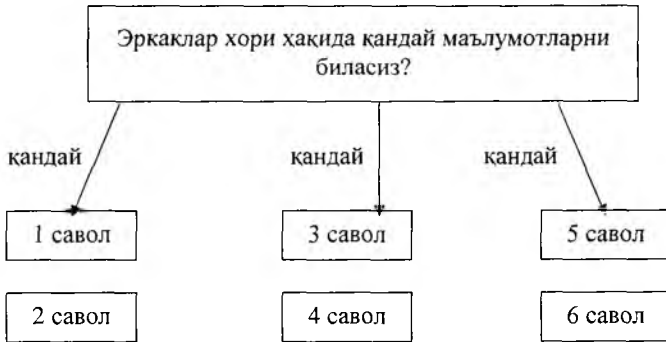
Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 – 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 – 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ қониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

1. Сопрано партияси Тенорга ўтказилади.
2. Альт партияси Басга ўтказилади.
3. С ва А партияси I октава паст эшатилади.
4. Сопрано партияси янги вариантда тенор бўлади.
5. Тенорларнинг овоз диапозони «Си» кичик октавадан До III октавагача.
6. Басларнинг овоз диапозони Соль кичик октавадан Ре-Ми II-октавагача.
7. С ва Т скрипка калитида берилади.
8. А ва Б Фа калитида ёзилади.

Аралаш хорни эркаклар хорига ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

Талабаларга бериладиган саволлар

- 1 савол. Сопрано партияси қайси партияга ўтказилади?
- 2 савол. Альт партияси қайси партияга ўтказилади?
- 3 савол. Янги партитурада С ва А партияси неча октава паст эшитилади?
- 4 савол. Сопрано партияси энди қайси калитда ёзилади?
Альт партияси энди қайси калитда ёзилади?
- 5 савол. Тенорларнинг овоз диапазони «Си» кичик октавадан қасргача?
- 6-савол. Басларнинг овоз диапазони Соль кичик октавадан «Ми» қайси октавагача?

Дарс режасининг II пункти бўйича қуйидагилар**баён қилинади:**

Аралаш хордан эркаклар хорига аранжировка қилишда қуйидагиларга амал қилинади:

4. Сопрано партияси Тенор партиясига ўтказилади.
5. Альт партияси Бас партиясига ўтказилади.
6. Тенор партиясига ўтказилгач Сопрано партияси скрипка калитида ёзилади.
7. Бас партиясига ўтказилган альт партияси Фа (бас) калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

Аралаш хорни эркаклар хорига аранжировка қилишни қандай амалга ошириш керак?

1 савол

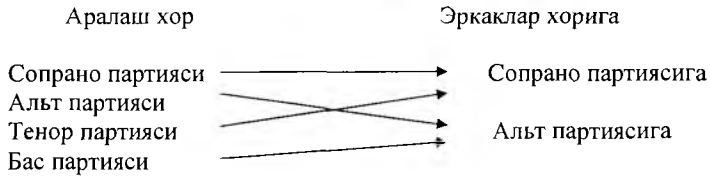
2 савол

3 савол

1-савол. Аралаш хордаги сопрано овоз қайси партияга ўтказилади?

2-савол. Альт партиясичи?

3-савол. Янги партитурадаги Сопрано ва Альт партиялари қайси калитда ёзилади?

Хор партиялари эркаклар хорига қуйидагича йўналтирилади:**Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган саволлар:**

1. Аралаш хор қайси партиялардан ташкил топади?
4. Эркаклар хоричи?
5. Сопрано партияси қайси овоз билан бирлашади?
4. Альт партиясичи?
5. Янги партитурада Сопрано партияси қайси калитда ёзилади?
6. Альт партиясичи?

Талабалар асарнинг қолган қисмларини ишлаб келишлари бўйича топшириқ оладилар ва бунда қуйидагиларга алоҳида эътибор бериш тавсия этилади:

4. Аралаш хорга хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
5. Уларни эркаклар хорига ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.
6. Уларни эркаклар хорига ўтказишда паст товушларнинг ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

15 - Мавзу: А.Мухамедовнинг «Гўзал Фарғона» асарини аралаш болалар хориға аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тағача
Ўқув машғулотининг шакли	гуруҳли
Машғулот режаси	1. Аралаш болалар хори ҳақида маълумот бериш. 2. «Гўзал Фарғона» асарини аралаш хорға мослаштириш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни аралаш хор партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси калитда ёзилиши ва овоз диапазонларини билиб олиш. Уни эски вариантдаги хорға такқослаган ҳолда янги принцип асосида аралаш хорға аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. Аралаш болалар хори ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш.	Талабалар болалар аралаш хори партиялари ҳақидаги тушунчага эга бўладилар.
2. Аралаш болалар хор партиялари ҳақида тушунча бериш.	Болалар аралаш хор овоз диапазонининг имконияти ва хусусиятлари билан таништириш.
Ўқитиш усуллари ва техникаси	Дарс «Аклий ҳужум», «Ўқитиш», «Инсерт» тармоқлаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	Гуруҳли тарзда
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, 5 чизикли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топшириқнинг бажарилишини кузатиш янги партиялари сифатиға қараб баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-боскич Кириш 10 дакика	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова). 1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (2-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади. Ёзиб олади.
2-боскич Асосий жараёни (60 дакика).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: «Аралаш болалар» хориға хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз? (4-илова). 2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: Аралаш болалар хор қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг. (6-илова).	Ёзади, саволга жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди. Саволларга жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни аралаш болалар хорига ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни аралаш хордан болалар аралаш хорига айлантириш бўйича талабаларга топшириқ берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг кай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш киритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади, тузатиш киритилади.
3-боскич Якуний боскич (10 дакика)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машғулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11 илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулотининг мавзуси: «Гўзал Фарғона» 3 овозли учун ёзилган
партитурани 4 овозли болалар хориға мослаштириш**

Р Е Ж А

1. 4 овозли болалар хориға хос партитурани билиб олиш.
2. Аралаш хорни 4 овозли болалар аралаш хориға аранжировка қилиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни 4 овозли болалар аралаш хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.
2. Аралаш хордан 4 овозли болалар аралаш хориға аранжировка қилиш йўллари билиб олиш.

Натижа: 4 овозли болалар аралаш хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

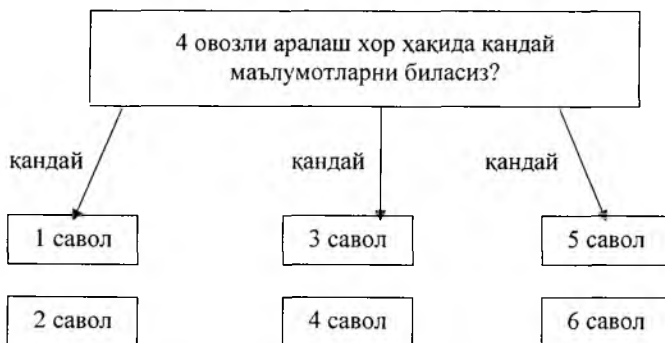
Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 – 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 – 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ қониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

1. Сопрано партияси Сопранога ўтказилади.
2. Альт партияси Альтларга ўтказилади.
3. Хор партияси ёзилганидек эшитилади.
4. Сопрано партияси янги вариантда сопранодек бўлади.
5. Альт овоз диапозони «Си» кичик октавадан Ми I октавагача.
6. Тенор овоз диапозони Си катта октавадан Соль I-октавагача.
7. Тенор С ва А скрипка калитида берилади.
8. Бас партияси Фа калитида ёзилади.

Аралаш хорни болалар аралаш хорига ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

Аралаш хори	Болалар аралаш хори
С	С
А	А
Т	Т
Б	Б

Талабаларга бериладиган саволлар

1 савол. Сопрано I II партияси қайси партияга ўтказилади?

2 савол. Альт партияси қайси партияга ўтказилади?

3 савол. Янги партитурада Альт партияси икки овозли бўлиб эшитиладими?

4 савол. Тенор партияси қайси калитда ёзилади?

Бас партияси қайси калитда ёзилади?

5 савол. Сопрано ва Альтларнинг овоз диапазони «Си» кичик октавадан қаергача?

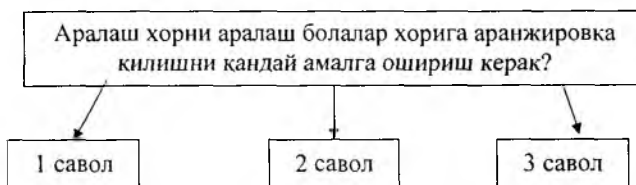
6-савол. Тенор ва Бас овоз диапазони қайси нотадан қайси нотагача ёзилади?

**Дарс режасининг II пункти бўйича қуйдагилар
баён қилинади:**

Аралаш хордан болалар аралаш хорга аранжировка қилишда қуйдагиларга амал қилинади:

1. С ва А партияси С ва А партиясига ўтказилади.
2. Т ва Б партияси Т ва Б партияси асосида яратилади.
3. Болалар партиясига ўтказилган барча партиялар ўз холидаги калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

1-савол. Аралаш хордаги С ва А овоз қайси партияга ўтказилади?

2-савол. Альт партиясичи?

3-савол. Янги партитурадаги Тенор ва Бас партиялари қайси калитда ёзилади?

Хор партиялари болалар аралаш хорига қўйидагича йўналтирилади:

Аралаш хор	Болалар аралаш хорига
Сопрано партияси	Сопрано партиясига
Альт партияси	Альт партиясига
Тенор партияси	Тенорлар партиясига
Бас партияси	Бас партиясига

Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган саволлар:

1. Болалар аралаш хори қайси партиялардан ташкил топади?
2. Аралаш хорчи?
3. Сопрано партияси қайси овоз билан бирлашади?
4. Альт партиясичи?
5. Янги партитурада Тенор партияси қайси калитда ёзилади?
6. Бас партиясичи?

Талабалар асарнинг қолган қисмларини ишлаб келишлари бўйича топшириқ оладилар ва бунда қуйидагиларга алоҳида эътибор бериш тавсия этилади:

1. Болалар аралаш хорига хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Болалар хорига ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.
3. Болаларни аралаш хорига ўтказишда паст товушларнинг ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

16 - Мавзу: Б.Умиджонов қайта ишлаш у.х.к «Ёшлигим» асарини ўғил болалар хориға аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тагача
Ўқув машғулотининг шакли	гуруҳли
Машғулот режаси	1. Ўғил болалар хори ҳақида маълумот бериш. 2. «Ёшлигим» асарини ўғил болалар хориға мослаштириш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни ўғил болалар хори партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси калитда ёзилиши ва овоз диапазонларини билиб олиш. Уни эркаклар хориға таққослаган ҳолда уни ўғил болалар хориға аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. Ўғил болалар хори ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш.	Талабалар ўғил болалар хори партитураси ҳақидаги тушунчага эга бўладилар.
2. Ўғил болалар хор партиялари ҳақида тушунча бериш.	Ўғил болалар аралаш хор овоз диапазонининг имконияти ва хусусиятлари билан танишиш.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Аклий ҳужум», «Ўқитиш», «Инсерт» тармоклаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	Гуруҳли тарзда
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, 5 чизикли доска, бўр, тоза латга.
Мониторинг ва баҳолаш	Топшириқнинг бажарилишини кузатиш янги партитурани сифатига қараб баҳолаш.

Дарснинг технологик ХАРИТАСИ

Иш жараёнлари вакти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-босқич Кириш 10 дақиқа	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади.
	1.2. Машғулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (2-илова).	Ёзиб олади.
2-босқич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: «Ўғил болалар» хориға хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз? (4-илова).	Ёзади, саволга жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди.
	2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: Ўғил болалар хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг? (6-илова).	Саволларга жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни эркаклар хоридан ўғил болалар хорига ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни эркаклар хоридан ўғил болалар хорига айлантириш бўйича талабаларга топширик берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг кай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш киритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади, тузатиш киритилади.
3-боскич Якуний боскич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машғулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулоти мавзуси: «Ёшлиғим» - аралаш хор учун ёзилган
партитурани ўғил болалар хориға мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Ўғил болалар хориға хос партитурани билиб олиш.
2. Эркаклар хорини ўғил болалар хориға аранжировка қилиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни ўғил болалар хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.
2. Эркаклар хоридан ўғил болалар хориға аранжировка қилиш йўллари билиб олиш.

Натижа: Ўғил болалар аралаш хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

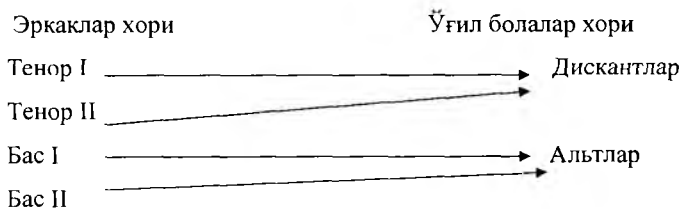
Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

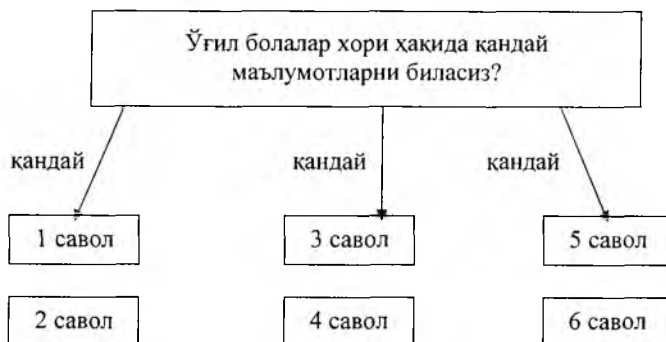
Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 – 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши – даража	4 – 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ қониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

1. Тенор партияси дискантга ўтказилади.
2. Бас партияси альтга ўтказилади.
3. Эркаклар партияси 1 октава баланд эшитилади.
4. Тенор партияси янги вариантда дискантга айланади.
5. Дискантларнинг овоз диапозони До кичик октавадан Фи II октавагача.
6. Альтларнинг овоз диапозони Соль кичик октавадан До II-октавагача.
7. Тенор ва Баслар скрипка калитида берилади.

Эркаклар хорини ўғил болалар хорига ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

Талабаларга бериладиган саволлар

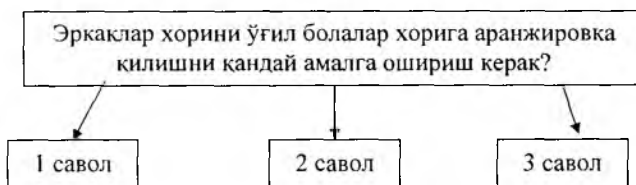
- 1 савол. Тенор партияси қайси овозга ўтказилади?
- 2 савол. Бас партияси қайси овозга ўтказилади?
- 3 савол. Янги партитурада Эркаклар партияси 1 октава баланд эшитиладими ёки пастми?
- 4 савол. Дискант партияси қайси калитда ёзилади?
Альт партияси қайси калитда ёзилади?
- 5 савол. Дискантларнинг овоз диапазони До I октавадан қайси нотагача?
- 6-савол. Альт партияси овоз диапазони Соль октавадан қайси нотагача?

**Дарс режасининг II пункти бўйича қуйдагилар
баён қилинади:**

Эркаклар хоридан ўғил болалар хорига аранжировка қилишда қуйдагиларга амал қилинади:

1. Тенор партияси дискант партиясига ўтказилади.
2. Бас партияси Альт партияси асосида яратилади.
3. Ўғил болалар партиясига ўтказилган Тенор ва Бас партияси скрипка калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

1-савол. Эркаклар хорига Тенор овози қайси партияга ўтказилади?

2-савол. Бас партиясичи?

3-савол. Янги партитурадаги овоз партиялари қайси калитда ёзилади?

Хор партиялари қўидагича йўналтирилади:

Аралаш хор		Ўғил болалар хори
Тенор партияси	—————→	Дискант партиясига
Бас партияси	—————→	Альт партиясига

Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган саволлар:

1. Ўғил болалар хори қайси партиялардан ташкил топади?
2. Аралаш хорчи?
3. Тенор партияси қайси овоз билан бирлашади?
4. Бас партиясичи?
5. Янги партитурада овозлар партияси қайси калитда ёзилади?

Талабалар асарнинг қолган қисмларини ишлаб келишлари бўйича топширик оладилар ва бунда қўидагиларга алоҳида эътибор бериш

тавсия этилади:

1. Ўғил болалар хорига хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Ўғил болалар хорига ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.
3. Ўғил болалар аралаш хорига ўтказишда паст товушларнинг ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

**17 - Мавзу: Аралаш хор учун мослаштирилган ўзбек халқ кўшиғи
«Яллама ёрим» асарини аёллар хори учун аранжировка қилиш**

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тагача
Ўқув машғулотининг шакли	гуруҳда
Машғулот режаси	1. Аралаш хор ҳақида маълумот бериш. 2. «Яллама ёрим» асарини аёллар хориға мослаш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларнинг аралаш хор партиялари билан таништириш. Уларнинг овоз диапозонини билиб олиш уни аёллар хори билан таққослаган ҳолда, асарни аёллар хори учун қайта ишлаш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. Барча хор партияларини бирлаштирувчи аралаш хор ҳақида тушунча бериш. 2. Талабаларга – аёллар хори аралашларнинг бир бўлағи эканлиғи ҳақида тушунча бериш.	Талабалар аралаш хор сопрано, альт, тенор ва бас партияларини ўз ичига олиши ҳақида тушунчага эга бўладилар. Аралаш хор барча хор партияларини бирлаштирувчи хор эканлиғи, аёллар хори эса унинг бир бўлағи эканлиғи ҳақида маълумотга эга бўладилар.
Ўқитиш усуллари ва техника	ДПС инсерт усули, ақлий ҳужум БББ каби методлардан фойдаланиш ҳамда олиб бориш.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано чолғу асбоби, нота дафтари, қалам, ўчирғич, слайдлар, кўргазмали қуроқлар.
Ўқитиш шакли	Гуруҳ билан ишлаш. Техник воситалар билан жиҳозланган.
Ўқитиш шарт-шароитлари	Ўқитиш усулларини қўллаш мумкин бўлган ўқув хона. Беш чизик тушурилган доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Ўқув топшириқларининг бажарилишини кузатиш, безаш, савол-жавоблар, янги яратилган портитуранинг сифатига қараб баҳолаш оғзаки ва тест савол-жавоблар, амалий ишлар кўриғи, таҳлили.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вакти	Фаолият мазмуни	
	Педагог	Талаба
1-босқич Кириш 10 дақиқа	1.1.Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машғулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижаларини тушунтиради. (1-илова).	Тинглайди, мавзу номини ёзиб олади.
	1.2. Машғулоти ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади. (2-илова)	Ёзиб олади.
2-босқич Асосий жараён (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг 1 пункти бўйича маъруза қилади.(3-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: «Аралаш хорга хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз?» (4-илова).	Ёзди, саволга жавоб беради.
	2.2.ДММ режасининг 2 пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: Аёллар хуш қандай партиялардан ташкил топади ва уларга хос характеристика беринг. (6-илова).	Ёзди, саволга жавоб беради.

	2.3. Асарни аралаш хорга аёллар хорига ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни аралаш хордан аёллар хорига айлантириш бўйича талабаларга топширик беради. (7-илова). Талабаларнинг бажарган ишлари бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгиланади.	Бахс – мунозара киритилиб бажарилаётган ишнинг қай даражада тўғри эканлигига фикрни қаратади янги яратилган портитурани фортепианода чалиб кўрилади. Талабалар мустақил иш бажарадилар. Савол-жавоблар орқали ишнинг камчиликлари тузатиб борилади
3-босқич Якуний босқич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Талабаларнинг баҳолаш мезонлари эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машгулотда кўриладиган мавзунинг эълон қилинади «инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўришлари сўралади. (9-11илова).	Тинглайдилар Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдирадилар.

**Ўқув машғулоти мавзуси: Аралаш хор учун ёзилган партитурани
аёллар хориға мослаштириш учун**

Р Е Ж А

1. Аралаш хорға хос партияларни билиб олиш.
2. Уларни аёллар хориға аранжировка қилиш йўллари билиб олиш .

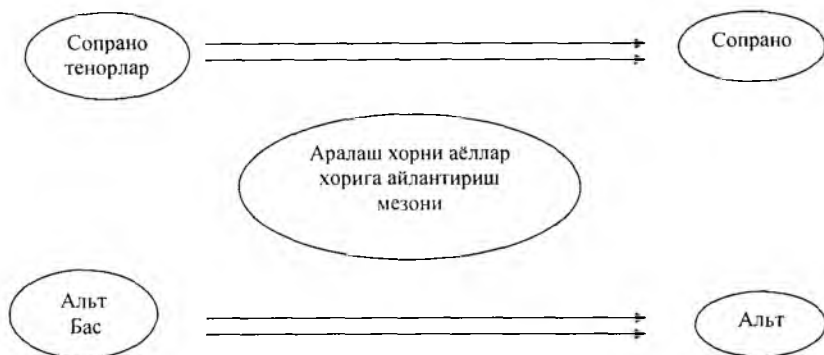
Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни аёллар хориға хос партитурани ижод қилишга ўргатиш.
2. Аралаш хордан аёллар хориға аранжировка қилишнинг йўл-йўриқларини билиб олишга ўргатиш.

Натижа: Аёллар хори учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилинг.

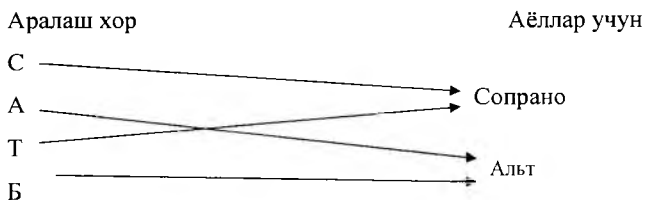
Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг анимк ва тўлиқ ёритилиши 0,5 баллдан	Мисоллар билан муаммолар ечим топиши	Гуруҳ аъзолари	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 - 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши - даража	4 - 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ қониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

- А) Сопрано ва тенор партияларини – Сопранога ўтказилади.
- Б) Альт ва Бас партиялари – альт партиясига ўтказилади.
- В) Тенор партияси янги вариантда бир октава баланд эшителиди.
- Г) Бас партияси бас калитидан скрипка калитига ўтказиб ёзилади.
- Д) Сопрано партияси кичик октава «Си» нотасидан III октава «До»гача бўлган ораликда куйлай олади. Скрипка калитида ёзилади.
- Е) Альт партияси кичик октава «Соль» нотасидан II октава ва «Ми»гача бўлган ораликда куйлайди.
- Ё) Тенорлар капта октава «Си» нотасидан II октава «До» uxfx бўлган ораликда куйлайди.
- Ж) Бас партияси асосан Бас – «Фа» калитида ёзилади ва у ката октава «Соль» нотасидан I октава «Ми»гача бўлган ораликда куйлайди.

Аралаш хордан аёллар хорига ўтишда партиялар қандай тақсимланади

4 илова

Талабаларга бериладиган саволлар

- 1 савол. Сопрано партияси қайси калитда ёзилади ва унинг овоз диапазони қандай?
- 2 савол. Альт партияси қайси калитда ёзилади ва унинг овоз диапазони қандай?
- 3 савол. Тенор партияси қайси калитда ёзилади ва унинг овоз диапазони қандай?
- 4 савол. Бас партияси қайси калитда ёзилади ва унинг овоз диапазони қандай?
- 5 савол. Аралаш хор қандай партиялардан ташкил топади?
- 6 савол. Аёллар хори қандай партиялардан ташкил топади?

Дарс режасининг II пункти бўйича қуйидагилар

баён қилинади:

Аралаш хордан аёллар хорига аранжировка қилишда қуйидагилар амал қилинади:

1. Страно партияси тонор ва страполарни ўзига мужассамлаштиради.
2. Альт партияси Бас ва альтлар асосида яратилади.
3. Бас партиясидан ўтказилган ноталар энди скрипка калитида ёзилади.

6 илова

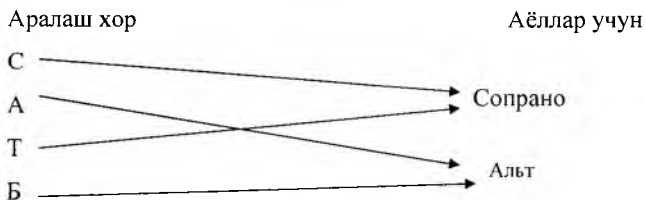
1 савол. Аралаш хордаги текор партия аёллар хорининг қайси овозига ўтказилади?

2 савол. Аралаш хордаги Бас партияси қайси овозга ўтказилади?

3 савол. Янги партитурада текор ва бас партиялари қайси калитда берилади?

Аралаш хор партиялари аёллар хорига қуйидагича йўналтирилади:

7 илова

8 илова

Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиш учун бериладиган саволлар

1. Аралаш хор қайси партиялардан ташкил топади?
2. Аёллар хоричи?
3. Тенор партияси қайси овоз билан бирлаштирилади?
4. Б партиясичи?
5. Янги партитурада тенорлар қайси калитда ёзилади ва бунда нима ўзгаради?
6. Янги партитурада Бас партияси қайси калитда ёзилади ва ундаги ўзгаришлар нималардан иборат?

9 – илова

Талабалар асарнинг қолган бўлақларини ишлаб келиш бўйича топширик оладилар ва бунда қуйидагиларга алоҳида эътибор бериш зарур бўлади

1. Аралаш хорга хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. Аралаш хордан аёллар хорига ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.
3. Тенор ва Бас партияларини транспозиция қилиш йўли билан бир октава юқори кўтариш ва уларни скрипка калитида ёзиш.

18 - Мавзу: Қ.Мамировнинг «Баҳор ҳуш келдинг» асарини 2 овозли талабалар хориға аранжировка қилиш

Дарсни олиб бориш технологияси

Машғулот вақти 4 соат	талабалар сони 30 тагача
Ўқув машғулотининг шакли	гуруҳли
Машғулот режаси	1. Талабалар хори ҳақида маълумот бериш. 2. «Баҳор ҳуш келдинг» асарини талабалар хориға мослаштириш.
Ўқув машғулотининг мақсади: Талабаларни ўспиринлар хори партиялари билан таништириш. Уларнинг қайси калитда ёзилиши ва овоз диапазонларини билиб олиш. Уларни бир овозлик ҳолатидан қўп овозликка таққослаган ҳолда ўспиринлар хориға аранжировка қилиш.	
Педагогик вазифалар:	Ўқув фаолияти натижалари:
1. Ўспиринлар хори ва унинг партиялари ҳақида тушунча бериш.	Талабалар ўспиринлар хорининг партитураси ҳақидаги тушунчага эга бўладилар.
2. Аралаш хор партиялари ҳақида тушунча бериш.	Ўспиринларнинг овоз диапазонининг имконияти ва хусусиятлари билан танишадилар.
Ўқитиш усуллари ва техника	Дарс «Аклий ҳужум», «Ўқитиш», «Инсерт» тармоклаш, БББ каби усуллардан фойдаланиб олиб борилади.
Ўқитиш воситалари	Фортепиано, нота дафтари, қалам, ўчирғич.
Ўқитиш шакли	Гуруҳли тарзда
Ўқитиш шарт-шароитлари	Техник воситалар билан жиҳозланган хона, 5 чизикли доска, бўр, тоза латта.
Мониторинг ва баҳолаш	Топширикнинг бажарилишини кузатиш. Янги партитурани сифатига қараб баҳолаш.

**Дарснинг технологик
ХАРИТАСИ**

Иш жараёнлари вақти	Фаннинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Талаба
1-боскич Кириш 10 дақиқа	1.1. Амалий дарс мавзуси ва режасини эълон қилади, ўқув машгулотининг мақсади ва ўқув фаолият натижалари тушунтирилади (1-илова). 1.2. Машгулот ўтказиш шакли ва баҳолаш мезонларини эълон қилади (2-илова).	Тинглайди, мавзу номини дарс режасини ёзиб олади. Ёзиб олади.
2-боскич Асосий жараёни (60 дақиқа).	2.1. Мавзу режасининг I пункти бўйича маъруза қилади (3-илова). Талабаларга маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: «Ўспиринлар» хориға хос қандай овозларни ва уларнинг ёзилишини биласиз? (4-илова).	Ёзади, саволға жавоб беради. Аранжировка қилишни бошлайди.
	2.2. Дарс режасининг II пункти бўйича маъруза қилади. (5-илова). Маъруза бўйича «Қандай» усулидан фойдаланган ҳолда талабаларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилади: Ўспиринлар хори қандай партиялардан ташкил топади ва уларға хос характеристика беринг. (6-илова).	Саволларға жавоб беради, ёзиб олади: Асарни аранжировка қилиш устида иш олиб боради.

	2.3. Асарни бир овозлик хордан 2 овозли ўспиринлар хорига ўтказишнинг йўл-йўриклари кўрсатиб берилади. Асарни мелодиядан 2 овозли ўспиринлар хорига айлантириш бўйича талабаларга топширик берилади. (7-илова). Бажарилаётган ишлар бўйича янги қўшимча маълумотлар бериб борилади. 2.4. Аранжировка нота ёзувларида ўз ифодасини топади. Унинг тўғрилиги ўқитувчи томонидан белгилаб борилади.	Бажарилаётган ишнинг кай даражада тўғрилиги мунозара қилиниб партитурага ўзгартириш киритиш ёки хатоларни тузатиш бўйича кўрсатма бериб борилади. Янги яратилган партитура фортепианода чалиб кўрилади, тузатиш киритилади.
3-боскич Якуний боскич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича умумий хулоса чиқарилади. 3.2. Асарни баҳолаш мезони эълон қилинади. 3.3. Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар берилади. (8-илова). 3.4. Навбатдаги машғулотда кўриладиган мавзу эълон қилинади. «Инсерт» усулида мустақил таълимга тайёргарлик кўрилади. (9-11илова).	Тингланади. Ёзиб олади. Жавоб ёзади. «Инсерт» усулида жадвални тўлдиради.

**Ўқув машғулотининг мавзуси: «Баҳор ҳуш келдинг» 1 овоз учун ёзилган
партитурани икки овозли ўспиринлар хориға мослаштириш**

Р Е Ж А

1. Ўспиринлар хориға хос партитурани билиб олиш.

2. Бир овозлик хорни икки овозли ўспиринлар хориға аранжировка қилиш.

Ўқув машғулотининг мақсади:

1. Талабаларни ўспиринлар хориға хос партитураларни ижод қилишга ўргатиш.

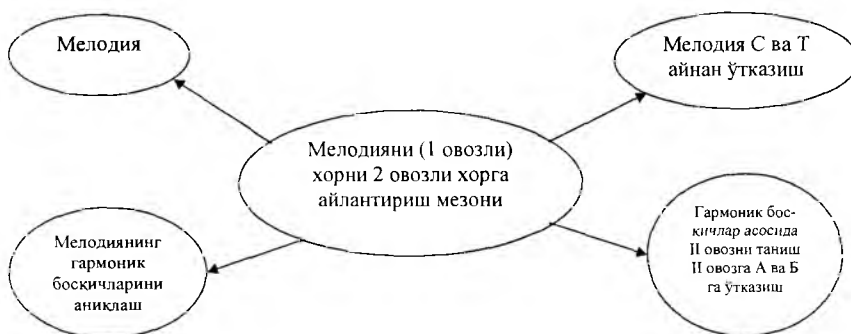
2. Бир овозлик хордан 2 овозли ўспиринлар хориға аранжировка қилиш йўллари билиб олиш.

Натижа: 2 овозли ўспиринлар учун мос келадиган янги партитура ҳосил қилиш.

2 – илова

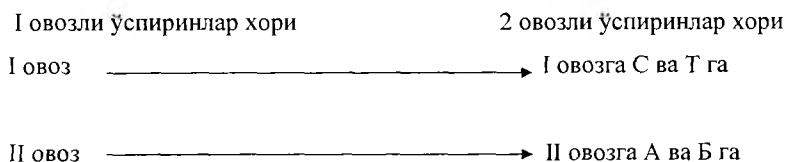
Баҳолаш мезони ва кўрсаткичлари

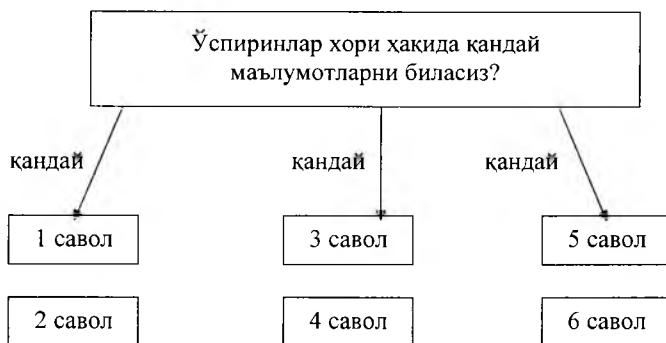
Гуруҳлар ва даражалар	Саволнинг аниқ ва тўлиқ ёритилиши 0,5 балдан	Муаммонинг мисоллар билан ечим топиши	Гуруҳ аъзолари фаолияти	Жами баллар
I гуруҳ Аъло-даража	5 – 4	5 - 4	5 - 5	15 – 13
II гуруҳ Яхши – даража	4 – 4	4 - 3	4 - 3	12 - 10
III гуруҳ кониқарли даража	3 - 2	3 - 2	3 - 2	9 – 6

1. I овоз партияси С овозга ўтказилади.
2. II овоз партиясининг мелодияга мослиги аниқланади ва улар А ва Б га ўтказилади.
3. I овозлик мелодия янги вариантда икки овозликка айлантирилади.
4. I овозлар диапазони До I октавадан Ми II октавагача.
5. II овозлар диапазони До I октавадан До II октавагача.
6. I овозлар скрипка калитида берилади.
7. II овоз скрипка ва бас калитида ёзилади.

I овозлик ўспиринлар хорини 2 овозли ўспиринлар хорига ўтказишда партиялар қандай тақсимланади

Талабаларга бериладиган саволлар

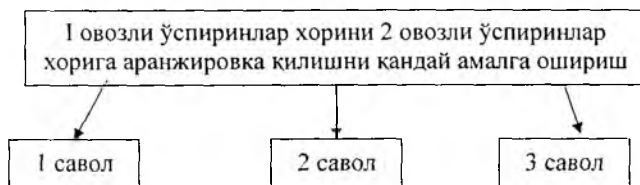
- 1 савол. I овоз партияси қаерга ўтказилади?
- 2 савол. II овоз партияси қайси овозга ўтказилади?
- 3 савол. Янги партитурада 2 овоз партияси I овоздан паст ёки баланд эшитиладими?
- 4 савол. I овозлар партияси қайси калитда ёзилади?
II овозлар партияси қайси калитда ёзилади?
- 5 савол. I партиялар овоз диапазони I октава До дан қайси октава Ми гача.
- 6-савол. II партиялар овоз диапазони I октава До дан қайси октава До гача?
- 7-савол. Ўғил болалар неча октава паст эшитилади?

**Дарс режасининг II пункти бўйича қуйидагилар
баён қилинади:**

1 овозли ўспиринлар хоридан 2 овозли ўспиринлар хорига аранжировка қилишда қуйидагиларга амал қилинади:

1. 1 овоз партияси 1 овоз партиясига ўзгаришсиз ўтказилади. Ўғил болалар овози 1 октава пастда бўлади.
2. II овоз партияси I овозни гармонизация қилиш асосида яратилади.
3. II овоз партиясига ўтказилган Бас партияси бас калитида ёзилади.

II пункт бўйича талабаларга бериладиган саволлар:

1-савол. Ўспиринлар хоридagi I овоз қайси партияларга ўтказилади?

2-савол. II овоз партиясичи?

3-савол. Янги партитурадаги I ва II овоз партиялари қайси калитларда ёзилади?

IXор партиялари қўйидагича йўналтирилади:

I овозли ўспиринлар хори

2 овозли ўспиринлар хориға

I овозли хорда

I овоз партияси

II овоз партияси

I овоз партиясига

II овоз сопрано ва Тенорға

II овоз партиясига Альт ва
Басға ўтказилади**Талабаларнинг ўз-ўзларини назорат қилиши учун бериладиган
саволлар:**

1. 2 овозли ўспиринлар хори қайси партиялардан ташкил топади?
2. Мутацияға ўтган ўғил болалалар хоричи?
3. Сопрано партияси қайси овоз билан бирлашади?
4. Альт партиясичи?
5. Янги партитурада сопрано ва тенор партияси қайси калитда ёзилади?
6. Альт ва Бас партиясичи?

Талабалар асарнинг қолган қисмларини ишлаб келишлари бўйича
топшириқ оладилар ва бунда қуйидагиларға алоҳида эътибор бериш
тавсия этилади:

1. Ўспиринлар хориға хос партиялар ва уларнинг овоз диапазонини ўрганиб чиқиш.
2. 2 овозли хорға ўтказишда баланд товушлар ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.
3. 2 овозлик хорға ўтказишда паст товушларнинг ҳам ўзаро бирлашишини ҳисобга олиш.

